

1.99-8

- 23

3533

3080

ՓՈՒՆԶ

ԱՅԽԱՐՀԱԲԱՐ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

ԱՐՁԱԿ ԵՒ ՈՏԱՆԱԻՈՐ

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՏՊԱԳՐ. ԶՈՐԲՈՐԳ

معارف نظارت جلیله سنک فی ۴ نیسان سنه ۱۳۱۱
تا ۳۳ خلی و ۳۳ نومری رخصتنامه سیله طبع و نشر اولفشد

Handwritten signature

Կ. ՊՈՂԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲԵՆ

(ՆՈՒԿԵՐ ՊԱՆՏՈՍՏՆՆԵՐԻ ԱՐՁԱԿ)

Սուրբան Համալս հաստի, քի 14

1897

XVI + 7

3080

XVI +

7 +

2010

2002

0808

73622-8
2-23
4

ՍՄԲԱՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

ՓՈՒՆԶ

ԱԾԽԱՐՀԱԲԱՐ ՀԱԻԱՔԱԾՈՅ

ԱՐՁԱԿ ԵՒ ՈՏԱՆԱԻՈՐ

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

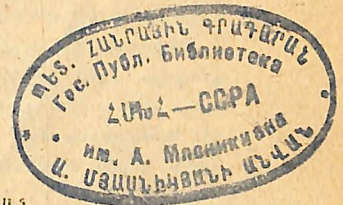
Գ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

معارف نظارت جليله سنك في نيسان سنه ۱۳۱۱
تاريخي و ۳؛ نومروي رخصتنامه سيله طبع ونشر اولتشد

9453 2-42

1007
31684

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՐԳՆԱՆ

(ՆԱԽԿԱՆ ՊԱՂՏԱՏՆՆԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ)

Սուրբան Համամ հաստի, քիւ 14

1897

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Ա. ՏՄԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Աշխարհիկ լեզուով բանի մը Հաւաքածուներ լոյս տեսած եւ օգտակար եղած են իրենց սահմանեալ նպատակին, ինչպէս անձամբ ալ փորձած ենք տարիներէ ի վեր: Սակայն այդ փորձը մեզ թելադրած է պէտքն այնպիսի Հաւաքածոյի մը որ յարմար ըլլայ նախնական կարգերու, եւ բովանդատուածինն համապատասխանէ նորավարժներու ըմբռնումին եւ հասողութեան:

Այս նպատակով, կը հրատարակենք սոյն— գրքոյկը որ կը պարունակէ Առակներ, Երգեր, Մանրավէպներ եւ այլն, ամենքն ալ պարզ եւ տղոց հասկնալի՝ ոճով. նիւթով ու լեզուով: Զրուչացանք դնել զուտ բանաստեղծական բարձր եւ խրթին կտորներ: Նոյն իսկ տեղ տեղ բառական փոփոխութիւններ ալ ըրինք, որպէս զի գժուարիմաց բառերու եւ դարձուածներու վրայ միտք չյոգնեցնեն տղաք, վասն զի գրքոյկս կոչուած է աշխարհիկ - գործածական լեզուին վրայ ճաշակ տալ միայն, նաեւ սերմանելով տղոց մտքին մէջ առողջ բարոյականի սկզբունքներ:

Աւելի օգտակար ընծայելու համար այս գիրքը, հարկ դատեցինք կցել գիտական ինչ ինչ տեղեկութիւններ որոնք անշուշտ գրքոյկիս կարեւորութիւնը պիտի առաւելուն, եթէ մեր ազնիւ պաշտօնակիցներ այդ նիւթերն ընդարձակեն եւ մեկնեն աշակերտներուն:

Այս Փռնչը չպիտի ծառայէ միայն իբրեւ Ընթերցանութեան գիրք, այլ մանաւանդ Արտասանութեան կամ իբրքան ուսման: Աւելորդ է դասախօսութեան այս ճիւղին աւագ կարեւորութեան վրայ ճառել. այսօր ամէն մարդ գիտէ թէ ինչ արդիւնք կուտայ ուսուցման այս գործնական եղանակը որ, բաց ի ուրիշ օգուտներէ, առողջանութիւնը կը ճղէ, համարձակութեան կը վարժէ՝ գաղափարներ, բառեր բացատրութեան ձեւեր տպաւորելով աշակերտին միտքը:

Պէտք չկայ նաեւ ասոր գործածութեան վրայ երկար բացատրութիւններու. — հատուածը լաւ կարդալ, ընդօրինակել, բառերու իմաստը եւ սահմանը սորվիլ, նիւթերուն ոգին եւ բարոյականն ըմբռնել եւ մաս առ մաս զոց ընել — այս է համառօտակի:

ինչ որ պիտի ընէ աշակերտը : Սակայն դասաւանդութիւնը ո՛ր-
չափ աւելի նպաստաւոր եւ հաճելի կը դառնայ , երբ դասատուն
բառազիտական , բառակազմութեան , մտածարգութեան , իրա-
զիտութեան վերաբերեալ բերանացի ու գրաւոր հարցումներ եւ
հրահանգներ ալ ընել տայ :

Եթէ , ինչպէս կը յուսանք , ընդունելութիւն գտնէ մեր այս
փորձն ալ , գրքոյկիս պիտի յաջորդէ նաեւ ԵՐԿՐՈՐԴ ՓՈՒՆՁ մը :

Սամսոն , Փետր . 1891

Ս. ԴԱԻԹԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է ՆԱԵԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՓՈՒՆՁ

ԾԱՂԿՈՒԹԱՂ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒԷ

ԱՐՁԱԿ ԵՒ ՈՏԱՆԱԻՈՐ

Նախակրթարանի Դ. եւ Ե. դասարաններուն համար

կը պարունակէ արեւելեան եւ արեւմտեան հայ գրագէտներէ
ինչպէս եւ օտար հեղինակներէ՝ մեծ մասամբ նոր եւ անտիպ հատ-
ուածներ :

Նիւթերու ինամեալ ընտրութիւնը կը միտի մարզել դպրոցա-
կաններունցին միտքը՝ օգտաշատ ծանօթութիւններու մէջ , սիրտը՝
բարոյական սկզբունքներու եւ ազնիւ զգացումներու մէջ , ճա-
շակը՝ գրական լեզուի մէջ :

Գրքին մասնաւոր առաւելոյթիւնները . Անճնիւր հատուած
ունի ստորեւ բացատրելի բառեր , պիտանի գիտելիքներ , վարժու-
թիւններ՝ լեզուի , իմաստի , ոճի , բերականութեան , համաձայնու-
թեան , շարագատութեան , բառակազմութեան , հոմանիշ , հակառիշ ,
նմանաձայն բառերու վրայ , եւ որ ի կարգին : Ասոնք՝ դասատուին
կատարելիք աշխատութեան նախազիծերն ու դասաւանդման
ընդհանուր ուղղութիւնը ցոյց կուտան , եւ տարակոյս չի կայ թէ
մեծապէս պիտի նպաստեն աշակերտին զարգացման :

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Քանի մը անձեր , երբ Փռւնջի առաջին սպազրութիւն ե-
րեւաց , կարծիք յայտնեցին թէ անոր մէջ ա՛յնպիսի հասուած-
ներ կան որ հնագոյն առակներ են , մեր նախնի սերունդ-
ներէն մնացած , մեր մամիկներուն իսկ ծանօթ , եւ թէ՛ կը-
նայինք ասոնց տեղ դնել աւելի նոր նիւթեր՝ ընտելով ժամա-
նակակից հայ կամ օտար գրիչներու արտագրութիւններէն :

Զենք կրնար անպատասխանի թողուլ այդպիսի դիտողու-
թիւն մը :

Այդ յիշեալ հասուածները ճիշդ այն դիտումով ընտրած
եւ դրած ենք որ յաւէտ պահպանելի հնուութեան մը դրոշմը կը
կրեն , մանաւանդ թէ մերն են , մեր տոհմային՝ վաղնջուց բար-
բերու ափններն եւ աւանդութիւններն են . Ասոնք ինչո՞ւ
թողուին ի ճարակ բանասէրներու միայն , կամ կորսուին մեր
մամիկներուն հետ : Այո , այդ առակները մանաւանդ պէտք է
սորվեցնենք մեր նոր սերունդին եւ ան ալ իր յաջորդներուն ,
որպէս զի դարէ ի դար անոնք անկորուստ մնան՝ բարոյական
այն մեծ դասերով որոնց համար են ստեղծուած : Պէտք է միշտ
տեսնենք եւ մեր յաջորդներուն ալ աւանդներ առաքինու-
թիւնն՝ յիշելու , յարգելու եւ սիրելու ինչ որ մեր անցեալին
կը պատկանի : Գաղղիացիք անմահացուցած են իրենց առա-
կախօսներն , եւ բազմաթիւ սպազրութիւններով այնքան ծա-
ւալած են անոնց գործերը որ մինչեւ իսկ համաշխար-
հային համբաւ ստացած են : Նուիրական պէտք է մեզ ըլլան
նոյնպէս մեր ազգային առակախօսները՝ Մխիթար Գոշ , Խի-
կար , Ոսկեփորիկ , Վարդան պատմիչ եւ այլն , եւ իրենց գոր-
ծերն ընդհանրացնելու ջանահնար պէտք է ըլլանք :

Ներուի մեզ ուրեմն եթէ յաջորդ սպազրութիւններու
մէջ կը պահենք զուս ազգային այդ առակները՝ ոչ նուազ
շահեկան Յաւելուած մ՝ ընելով :

Փռւնջի գրած ընդունելութիւնն ու արագ սպառումը
կ'ապացուցանեն անոր օգտակարութիւնն եւ կը խրախուսեն
զմեզ նորանոր սպազրութեանց ձեռնարկելու :

ԼՐԱՅՈՒՑԻՉ ԴԱՍԸՆԹԱՅՔ

Աշխարհաբար Քերականութեան

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵՑ

ՍՄՔԱՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

(Տարական Քերականութեան վերջ գործածելի)

Այս գրքին մէջ է որ, առաջին անգամ ըլլալով, գործադրուած է լեզուն կանոնները գրուածքի մը վրայ ուսուցանելու գրութիւնը որ ամենէն նորն ու ազդեցիկն է: Ի՞նչ հարկ՝ կանոններու երկայն շարք մը գոց սորվեցնել աշակերտին: Վերջ տանք այդ հին ու դժուարընտել մեթոտին: Հասուածէն ու գործնական օրինակներէն պիտի հետեւի կանոնը, զոր ի բերան ուսանիլ աւելորդ է, ինչու որ կիրառութիւնը, բազմազան կրթութիւններու ու հրահանգներու վրայ կատարուած մտորանքը ուսանողներուն մտքին մէջ խորամաս կը տպուէ արդէն լեզուին օրէնքները:

Քանի որ Քերականութեան նպատակն է սորվեցնել լեզուն ուղիղ խօսիչ եւ ուղիղ գրեչ՝ առանց չափազանցութեան կրնանք ըսել թէ ԼՐԱՅՈՒՑԻՉ ԴԱՍԸՆԹԱՅՔն է որ այդ նպատակին պիտի հասցնէ, շնորհիւ իր յօրինուածքին ու պարունակած պէտքէս հրահանգներուն:

Բ. տիպ, 1896, էջ 112, գին 3 դահ.

Փ Ո Ւ Ն Ջ

Հ Ա Ի Ա Ք Ա Ծ Ո Յ

ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒԷ

1. ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

Ո՛վ Հայր մեր, Հայր որ ես յերկին,
Սուրբ եղիցի անուն քոյին,
Եկեսցէ մեզ, Աստուած հըզօր,
Արքայութիւն քո երկնաւոր,
Եղիցին կամք քո խընկելի,
Որպէս յերկինս եւ աստ յերկրի:
Ըզնաց հոգւոյն մեր եւ մարմնոյ
Տուր եւ այսօր շընորհիւ քոյ,
Եւ Թո՛ղ մեզ, Թո՛ղ ըզմեր պարտիս,
Որպէս եւ մեք Թողումք յաստիս:
Ամենեցուն որ մեզ մեղան,
Կամ մընացին մեզ պարտապան:

Ո՞հ, մի թողուր ի փորձութիւն,
 Այլ հանապազ հնա յօգնութիւն,
 Եւ յամենայն չարի մըրցմանց
 Փրկեան ըզմեզ, Տէր զըթութեանց.
 Զի քո է միշտ արքայութիւն,
 Քո՛ փառք, պատիւ եւ զօրութիւն:

Աղօթքը հոգիին սնունդ է.
 ո՛վ որ չ'աղօթեր՝ չ'ապրիր:

2. ՄՈՒԿԻՆ ԵՂՋԻՒՐ ՊԷՏՔ Է

(ԱՌԱԿ)

Մուկերն ըսին իրարու.

— Ինչո՞ւ մենք եղջիւր կամ ուրիշ զէնք չունինք,
 եւ կատուն այնչափ դիւրաւ կը բռնէ մեզ:

Անոնք փայտը սրեցին եւ գլուխին կա-
 պեցին որ, եթէ կատուն գայ, անոր դէմ կըռ-
 ուին ու չբռնուին:

Եւ ահա կատուն եկաւ. մուկերն սկսան
 մէյմէկ ծակ փախչիլ: Սակայն եղջիւր ունեցող
 մուկերը չկրցան ծակէն ներս մտնել:

Կատուն բռնեց զանոնք եւ անուշ ըրաւ:

Անմիտ ձեռնարկէն չարիք միայն կը ծնի:

3. ԳԱՐՈՒՆ

Կարօտ ենք տեսքիդ, աննրման գարուն,
 Ծնւտ եկուր, մեզի բեր ծաղիկ սիրուն.
 Բեր պայծառ արեւ, բեր տաքուկ օրեր,
 Զըլլըրող թռչուն, բեր կանաչ դաշտեր:

Բնց մեր դռները, բնց մեր պատուհան,
 Թող բացուին՝ ծաղկին վարդ, մեխակ, շուշան.
 Փակուած սենեակէն ելլենք, ազատինք,
 Կանաչ դաշտ երթանք, խաղանք, զըլորուինք:

Կեանքի գարունն է մանկութիւնը. գիտցի՛ր
 վայելել աւուր անմեղ հաճոյքները:

4. ԶՈՒՐ

(ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՅ ՏԱՐԲԵՐ)

Զուրը շատ օգտակար հեղուկ է, ծարաւ-
 նիս կ'անցընէ. — կը մաքրէ, երկիրը կ'ոռոգէ
 եւ կ'արգասաւորէ, կրակը կը մարէ, աղօրիք
 կը դարձնէ:

Զուրը կը սառի եւ կ'ըլլայ պինդ մարմին,
 կամ տաքութեամբ շոգի կ'ըլլայ:

Ամպը, գոլորշին, մառախուղը, անձրեւը,
 ձիւնը, կարկուտը, սառոյցը, շոգին եւ ցօղը
 ջուր են:

Չուրերը հաւարուելով կը կազմեն աղ-
բիւր, առու, վտակ, գետ, լիճ, ծով, ովկիանոս :

Ե՞թէ ջուր չկենայ, մարդիկ եւ բոյսեր չեն
ապրիր. իսկ երբ շատ ըլլայ, գետերը յորդե-
լով՝ կ'ողողեն դաշտերն ու կը փճացնեն հունձ-
քերը :

Չուրը գայ ջաղացքն աղայ,
Խենթն ուսէ ելլէ խաղայ :

5. ԱՂՈՒԷՍ ԵՒ ԱՌԻԻԾ

(Ա.Ռ.Ա.Կ)

Աղուէսին մէկը

Իր կեանքին մէջը

Առիւծ ըսածդ չէր տեսած,

Օր մը գիմացն ելաւ յանկարծ :

Խեղճին վախէն լեղին փրծաւ :

Յետոյ նորէն երբոր տեսաւ,

Սիրտն այնքան չղորաց :

Երրորդ անգամ երբ դէմն ելաւ,

Բոլոր վախը մէկդի զընաց :

Առիւծին հետ երկայն խօսքի՛ ալ մնաց :

Շատ անգամ տեսնուած բան մը կը կորսնցէ
իր ազդեցութիւնը :

6. ԳՈՒՆՄՊՈՍ ԵՒ ՀԱԻԿԻԹԸ

Գոյումպոս օր մը կը ճաշէր քանի մը
Սպանիացիներու հետ : Ասոնք նախանձելով
անոր փառքին վրայ, կը ջանային անոր ար-
ժանիքը պակսեցնել : « Ամերիկան գտնելը,
կ'ըսէին, դժուար բան մը չէր, կը բաւէր անոր
վրայ խորհիլ : »

Գոյումպոս, առանց պատասխան տալու,
հաւկիթ մ'առաւ եւ կոչնականներուն դառ-
նալով՝ ըսաւ անոնց . « Ձեռնէ ո՞վ կրնայ այս
հաւկիթն իր մէկ ծայրին վրայ կեցնել : »

Ամէն ոք կը փորձէ, բայց ոչ ոք կը յա-
ջողի : Ան ատեն Գոյումպոս հաւկիթը կ'առնէ,
Թեթեւապէս կը զարնէ զայն իր պնակին, եւ
հաւասարակշռութեան մէջ կը մնայ : Իսկոյն
ամենքն ալ կը սկսին պոռալ . « Դժուար բան
մը չ'է՛ր այդ » :

— Ճշմարիտ է, կը պատասխանէ Գոյում-
պոս, բայց պէտք է առաջուց խորհէիր : »

Գործ մը քերթւորէն դասելու չէ :

7. ԵՐԳ ԳԱՐՆԱՆ

Գարունն եկաւ զըւարթ դէմքով,
Լեցուց դաշտերն հազար բերքով .
Գարի, վարսակ, ցորեն ունինք՝
Ալ ինչ կ'ուզենք, պէտք է հրճուինք :

Այժ ու ոչխար, հաւ, սագ ու բաղ,
Գիրուկ կովեր որ տան մեզ կամ,
Մեր տարեկան պարէնն ունինք՝
Ալ ինչ կ'ուզենք, պէտք է հրճուինք :

Չմրան համար տաք հանդերձանք,
Կ'ըլլան մեզի բուրդն ու բամբակ .
Շերամ, մետաքս, զարդեր ունինք՝
Ալ ինչ կ'ուզենք, պէտք է հրճուինք :

Ահա պատրաստ ճաշ գեղջկական,
Ուտենք համով մեր հացն ու թան .
Կարագ, մածուն հաւկիթ ունինք՝
Ալ ինչ կ'ուզենք, պէտք է հրճուինք :

Աստուած ամէն բան ստեղծած է մարդու
օգտին հաւնար :

8. ԽԵԼԱՑԻ ՉԱԳՈՒԿՆԵՐ

(Ա Ռ Ա Կ)

Ազուաւը ժողվեց իր ձագերն ու խրատեց
այսպէս . — «Միրելի ձագուկներ, խոհեմ եղէք
եւ զգուշացէք մարդոցմէ, մանաւանդ երբ ծռին
եւ գետնէն քար առնեն : »

Չագերը պատասխանելով՝ կ'ըսեն .

— Մայր, ի՞նչ ընելու է եթէ մարդը ա-
ռաջուց քարը ձեռք առած ըլլայ :

Մայրը կրկնեց .

— Ապրիք, գաւակներս, հիմայ գիտցայ
Թէ խելացի էք եւ կրնաք ինքզինքնիդ պաշտ-
պանել : »

Խելիք հասակին մէջ չէ, գիտուն մէջ է :

Երնեկ տղեկին

Ոյր խելիքն ու միտքն՝ հետ հասակին
Հաւասար կ'աճին :

9. Ծ Ի Ծ Ե Ռ Ն Ա Կ

Մարտն անցաւ, եկաւ Ապրիլ գեղեցիկ,
Հեռու տեղերէ դարձաւ ծիծեռնիկ .
Օ՛, բարի եկար, գարնան կարապետ,
Բոյն շինողներուն ամենէն վարպետ :

Փախաւ կրողնկը , թըռաւ վերերէն ,
 Սոխակն հեռացաւ մեր պարտէզներէն .
 Միայն դուն մնացիր ճնճղուկներուն հետ ,
 Միրուն ծիծեռնակ , զարնան կարապետ :

Պատուհանիս մէջ շինէ քու բոյնը ,
 Անուշ ձայնովրդ երգէ զարունը ,
 Զո՛ւ ածէ , հանէ գեղեցիկ ձագեր ,
 Մեր քովը կեցիր մինչեւ Սեպտեմբեր :

Թոյուններդ մեր պարտէզներուն երաժիշ-
 աներն են : Անոնք օգտակար են նաեւ հունձ-
 ֆերուն համար , վասն զի կը փձացնեն
 վնասակար ձձիներն ու որդերդ :

10. ԵՐԿԻՐ. — ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՅ ՏԱՐՐ ԵՐ)

Գիտէք , ինչ ձեւ ունի աշխարհս ուր մենք
 կը բնակինք :

Աշխարհս կլոր՝ գունտի պէս է :

Աշխարհս շատ մեծ է , տասն հազար մղոն,
 շրջապատ ունի :

Եթէ կարենաք , փոքրիկ տղաքս , առանց
 կանգ առնելու , ուղղակի քալելով երթալ՝ տասը
 տարուան մէջ հազիւ աշխարհիս շրջանը կըր-
 նաք ընել :

Աշխարհս հինգ մասի կը բաժնուի . Ասիա
 Եւրոպա , Ափրիկէ , Ամերիկա եւ Ովկէանիա :

Շատ օգտակար եւ գեղեցիկ է այն զի-
 տուծիւնը որ աշխարհս կը ձանչցնէ մեզի ,
 այսինքն Աշխարհագրութիւնը :

Գիտութիւնով զարդարե՛՛ միտք . ա՛ն պիտի
 տայ ֆեզի՝ բանականութեան յոյսը :

11. ՇՐԱԻԷՐ

Թռչունը երգեց , օղը բացուեցաւ ,
 Արեւն ալ վաղո՛ւց ելաւ , բարձրացաւ .
 Խելօք մանուկներ , շուտ մը հագուեցէք ,
 Շուտով դասարան դուք հաւաքուեցէք :

Մարդ եւ անասուն , գազան եւ թռչուն ,
 Ամէնքն ալ կ'երթան իրենց գործերուն :
 Բերնովն ուտելիք կը բերէ մըրջիւն ,
 Ծաղիկներէն հիւթ կը ծըծէ մեղուն :

Դաշտը գոյնըզգոյն ծաղկով զարդարուած՝
 Մարգագետինը կանաչ է հագած ,
 Զըմեռուան քունէն անտառն արթնցած՝
 Իր տերեւները կը շարժէ կամաց :

Ձկնորսներն ուռկանն ահա կը քաշեն,
Հնձողներ իրենց մանգաղը շարժեն . . . :
Դո՛ւք ալ, մանուկներ, ձեր գիրքերն առէք.
Աստուած ծուլութիւն չի սիրեր երբէք:

Ծոյրը մտրացկանին եղբայրն է:

Աշխատութիւնը մեր կեանքին քաղցրութիւնն
եւ երջանկութիւնն կուտայ:

12. ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԷՇԸ

(Ա.Ռ.Ա.Կ)

Պայլը գտաւ գիրուկ էջ մը, եւ կ'ուզէր
ուտել: Էջն ըսաւ անոր. « Աստուած զիս քու
ձեռքդ ձգեց եւ անշուտ պիտի ուտես . բայց
կ'աղաչեմ, նախ բարիք մ'ընես ինծի, Աստու-
ծոյ սիրոյն ըլլայ. ոտքս զամ մը մխուեր է
եւ ցաւէն սաստիկ կը տանջուիմ. հանէ զայն,
ապա կեր: »

Պայլը իշուն ետեւն անցաւ որ գամը հանէ:
Բայց էջը բոլոր ուժովը կից մը զարկաւ, ջախ-
ջախեց անոր կզակն ու փախաւ:

Պայլը նստած կուլար եւ կ'ըսէր ինքնի-
րեն. « Արժանի՛ եմ այս պատիժին որ վրաս

եկաւ. վասն զի ես մագործ էի, ո՞վ ըսաւ որ
պայտարութիւն ալ ընեմ: »

Շատ անգամ հարկ կ'ըլլայ հետեւի քանեցնել՝
վճանգէ ազատելու համար:

13. ՊԱՐՏԲ

Երեք մանուկներ՝ ուրախ ու զըւարժ՝
Կ'երթային դպրոց՝ խօսելով հանդարտ.

Մին կ'ըսէր. « Եթէ աղէկ աշխատիմ,

Աղուոր պարգեւ մը հօրմէս կ'ընդունիմ »

Երկրորդը յարեց. « Լաւ կ'աշխատիմ »

Որ համբոյր մ'առնեմ սիրելի մօրմէս »

— Իսկ ես ինչ ընեմ, հառաչեց վերջինն,
Հայր ու մայր չունիմ, ո՞վ նայի որբին:

Բայց սիրով ես միշտ կատարեմ պարտքս.

Պարտք կատարելով ես կ'առնեմ վարձքս: »

Երբ մեր պարտքը կատարեմք, մեր խիղճը
հանդարտ եւ մեր հոգին խաղաղ կ'ըլլայ: —

Երանութիւնը պարտաճանաչութեան մեջ է:

1004
31684

14. ԾՈՎ

(ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՅ ՏԱՐՐԵՐ)

Աշխարհիս երեք չորրորդ մասը կը պատէ
աղի ջուր, որ կը կոչուի ծով կամ ուշկիանոս:

Ուրեմն քնչպէս ընելու է աշխարհի մէկ
մասէն միւսն անցնելու համար, քանի որ ասոնց
մէջտեղ ջուր կայ:

Ծովէն անցնելու համար մարդիկ նաև եւ
շոգենաւ շինած են: Շոգենաւները փայտէ եւ
երկածէ կ'ըլլան, անոնց կայմերը շատ բարձր են:

Կայմերուն կապուած են առագաստներ ու
րոնք թռչունին թռիկն կը նմանին:

Հովը առագաստին մէջ կը մտնէ, կը մղէ
եւ նաւը կը քայեցնէ:

Շոգենաւներն ալ շոգիի ուժով կը քայեն
եւ շատ մեքենաներ կը դառնան անոնց մէջ՝
կրակին ու շոգիին զօրութեամբ:

Մարդս գիտութեան շնորհիւ կ'իշխէ ծովուն
եւ ցամաքին:

15. ԱՔԼՈՐ ԵՒ ՄԱՐԳՐԻՏ

(ԱՌԱԿ)

Կըռկըռացող աքլոր աղբար
Քըրքըրելով աղբիւս վեր վար՝
Գըտաւ մարգրիտ մը կըս-կըլոր,
Շատ մեծագին, շատ ալ աղուոր:
Բայց եկնու տես քնչ դատաստան
Կտրեց խելօքն անոր վըրան:

- «Տեսքը գէշ չէ, գոյնն ալ սիրուն՝
- «Կըլոր-մըլոր, աղուոր, կըռուն՝
- «Բայց չէ տըւած ասոնց՝ Բնուծիւն
- «Կըշտացնելու ալ զօրութիւն:
- «Այս բաներուս փուճ ու խաբող՝
- «Միայն անխելք մարդիկ տան փող:
- «Ինձի համար հատ մը կորեկ
- «Ասկէ շատ վեր ունի արժէք:
- «Տեսք ալ չունենայ՝
- «Ուտելու կուզայ»:

Աքլորին խելքէն
Մարդեր պակաս չեն:

Ասոնց աչքին բան չեն արժեր
Ո՛չ գիտութիւն, ո՛չ լեզուներ:

Անխելքները շատ անգամ կը սխալին իրենց
ընտրութեանը մէջ:

16. ԶՂԱՅԻՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ

(ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՅ ՏԱՐՐԵՐ)

Ուղեղը ջիղերուն կեղրոնն է. հոն կը կազմուին խորհուրդներ: Զիղերը հաղորդակցութեան թելեր են, որոնք ուղեղը յարաբերութեան մէջ կը դնեն արտաքին առարկաներուն հետ:

Զիղերու միջոցով ուղեղին կը հասնի զգայարանքներուն վրայ եղած տպաւորութիւնը: Ուղեղը կը հասկնայ, կը բաղդատէ, կը վճռէ, եւ ուրիշ ջիղերու միջոցով մկաններուն հրամաններ կը դրկէ կծկուելու:

Օրինակ. մէկը ետեւէս անունս կ'արտասանէ. ձայնը ականջիս կը հասնի, եւ լսողութեան ջիղերու շնորհիւ ձայնի զգայնութիւնը մինչեւ ուղեղս կը հասնի: Ուղեղս կը հասկնայ, եւ վիզիս մկաններուն հրաման կուտայ գործելու. մկաններն հնազանդելով՝ կը կծկուին, եւ կը տեսնենք որ անունս լսելով՝ գլուխս դարձուցած եմ:

Ստուգիւ, ի՞նչ հրաշայի կազմակերպութիւն ունի մարդկային մարմինը:

17. ԶՈՐՍ ԵՂԲԱՅՐ

Զորս եղբայր են՝ բոլոր տարին
Երկրիս վերայ կը պտըտին.

Զորսն ալ ունին զատ զատ հասակ,
Պարգեւնին է հազար տեսակ:

Առջինեկն է մի պատանի.

Բողբոջ, տերեւ, սաղարթ ունի,

Պայծառ արեւ, կանաչ արօտ՝

Որոնց տըղաք են միշտ կարօտ:

Երկրորդ եղբայրն՝ երիտասարդ՝

Կուտայ մեզի անձրեւ առատ,

Ծաղիկ ցանէ նա ամէն դի,

Յոյսեր կուտայ առատ հունձքի:

Երրորդ եղբայրն՝ այր չափահաս՝

Միրզով լեցուն ունի մի ծաս.

Կը բաժանէ տըղոց իր գանձ՝

Ծիրան, խնձոր, խաղող ու տանձ,

Զորրորդ եղբայրն է ծերունի,

Յուրա ու խաւար շալկած ունի,

Այգի, անտառ ամայացած՝

Դաշտ ու արօտ ձիւնով լեցուած:

Առէն հասակ, ինչպէս ամէն եղանակ, իր վայելքներն ու հաճոյքներն ունի:

18. ԽԱԲԵԲԱՅ ԱՂՈՒԷՍ

(ԱՌԱԿ)

Աղուէսը հաւնոցի մը հաւերը բարձր տեղ
մը թառած կը տեսնէ, կ'ուզէ որ սուտ ու պա-
տիր խօսքերով անոնց մօտենայ :

« Զեզի մեծ աւետիս ունիմ տալիք, կ'ը-
սէ. բոլոր կենդանիներ մեծ ժողով ըրին, որո-
շեցին որ իրենց մէջ ասկէ ետք սէր եւ խաղա-
ղութիւն ըլլայ. եկէք մենք ալ հաշտուինք եւ
այսուհետեւ եղբօր պէս ապրինք :

Աքաղաղը, որ աղուէսէն աւելի խորամանկ
էր, վեր կ'ելլէ, կը շտկուի, վիզը կը տնկէ, չորս
դիւն կը դիտէ :

« Ի՞նչ նայեցար, կը հարցնէ աղուէսը :

— Ի՞նչ պիտի նայիմ, կ'ըսէ աքլորը, ա-
հա երկու հատ շուն դէպի հոս կուգան : »

Աղուէսը աս լսելուն պէս, սրարշաւ կը
փախչի :

« Է՛հ, կ'ըսէ աքաղաղը, ուր բարով, միթէ
սէր եւ խաղաղութիւն չըրի՞ն կենդանիները : »

Աղուէսը, վագելով հանդերձ, կը պատաս-
խանէ .

« Ատ շուները, կարծեմ, դեռ չեն իմացած : »

Խարդախ մարդը իր շարած որոգայթիւն մէջ
կ'իջնայ :

19. ԵՐԳ ՄՇԱԿԻ

Ահա ծագեց կարմիր արեւ,
Տաք ու պայծա՛ն է օդը .

Դէ՛հ, քաշեցէք, սիրո՛ւն եզներ,

Առա՛ջ տարէք արօրը :

Արտը վարենք, ախօս փորենք,
Խոր ախօսներ հողին մէջ .

Սերմը ցանենք որ հունձ, հնձենք,

Ցորեն դիզենք կալի մէջ :

Թէ գայ ձըմեռ, մենք վախ չունինք,

Ուրախ կ'անցնի մեր օրը .

Ուտելու միշտ պաշար ունինք,

Լի եւ կուշտ է մեր փորը :

Դէ՛հ, քաշեցէ՛ք, սիրո՛ւն եզներ,

Շուտով վարենք արտերը .

Թող չըսեն մեր զըրացիներ,

Ծո՛յլ են Հայուն եզները :

Անօրութիւնը չի համարձակիր աշխատաստէր
մարդուն դռնէն ներս մտնելու :

20. ԹՈՉՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՕԳՈՒՏԸ

(ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ՏԱՐՐԵՐ)

Թռչունները կը շինեն իրենց բոյնը՝ խտտի
շիւղերով եւ բուրդի թելերով զորոնք ոչխարը
կը թողու մացառին վրայ :

Թռչուններն իրենց ձագը կը սնուցանեն որդերով եւ Թրթուրներով :

Եթէ Թռչունները չըլլային, ո՞րչափ վնաս պիտի տային որդն ու Թրթուրը՝ մեր հունձքերն ուտելով :

Եթէ անգթուծեամբ սպաննէք Թռչուն մը կամ աւրէք անոր բոյնը, արտերուն ցորենը գողցած՝ փճացուցած կ'ըլլաք :

Աստուծոյ իմաստաբիւնը կը տեսնուի ամէն բանի մէջ :

Ձ 1. ԿԱՐԱՊ, ՁՈՒԿ ԵՒ ԽԵՉԱՓԱՐ

Օր մը կարապը, ձուկն ու խեչափար,
— Չեմ գիտեր ուսկի՞ց ալ գրտան իրար —

Բեռնաբարձ սայլ մը տանիլ կ'ուզէին :

Երեքն ալ մէկէն լրծուեցան սայլին :

Երեքն ալ արիւն-բըրտինք կը մըտնեն,

Սակայն չի՞շարժիր սայլը իր տեղէն :

«Չարմա՛նք, կ'ըսէին անոնք մէկմէկու,

Չենք գիտեր՝ ինչո՞ւ

Այս սայլը առաջ տանիլ չենք կրնար :

Ո՛չ բեռը ծանր է, ո՛չ ճամբան դըժուար» :

— Հապա չես ըսեր,

Կարապը վեր կը քաշէր,

Խեչափարը ետ՝

Չուկն ալ դէպի գետ :

Ծուռը հրն էր, կամ որո՞ն էր իրաւունք՝

Ատ Թողունք :

Բանն այս է որ,

Մինչեւ այսօր

Սայլը հին է բեռովը :

— Այսպէս կ'ըսէ Գոհիլովը :

Հակառակութեամբ գործ առաջ չերթար :

Ձ 2. ԵՐԿՈՒ ԶԱՄԲՈՐԴ

Երկու ճամբորդ, Թովմաս եւ Յովհաննէս,
սօնալաճառ կ'երթային : Անտառ մը հասան :
Թովմաս, որ առջեւէն կ'երթար, իր առջեւ ոսկիով լի քսակ մը կը տեսնէ եւ կը վերցնէ : »Ո՛հ, ինչ աղուոր գիւտ մ'ըջիւնք, կը գոչէ Յովհաննէս զուարթազին : — Մե՞նք, կը պատասխանէ Թովմաս, ինչ ըսել կ'ուզես, բարեկամ. ըսէ մանաւանդ ե՛ս : Ե՛ս գճայ դրամը եւ ինձի՛ կը պահեմ :

Յովհաննէս կը լռէ. մտիկ կ'ընէ իր հարուստ ընկերին որ արդէն կը հաշուէ ինչ որ պիտի կրնայ գնել իր գտած դրամով :

Յանկարծ երկու գող կ'երեւին անտառին

մէջ : «Վա՛շ, կը գոչէ Թովմաս սարսափահար,
կորսուա՛ծ եմք : —

— Մե՞նք, կը պատասխանէ յայնժամ Յով-
հաննէս . կը սխալիս, բարեկամս . ըսէ մանա-
ւանդ ես : » Աս ըսաւ ու սկսաւ փախչիլ :

Իսկ Թովմաս, դրամին ծանրութեան պատ-
ճառով, չկրցաւ փախչիլ : Գողերը իր վրայ կը
յարձակին, կը ծեծեն, կը կողոպտեն եւ իր զան-
ձրն ու հագուստը միանգամայն կը գողնան :

Եթէ աղէկ օրերուդ բարեկամիդ օգնեցիր,
ան աչ նեղ օրիդ կը հասնի :

23. ՎԱՐԷ՛, ՈՐԴԵԱ՛Կ ԻՄ

Վարէ՛, որդեանկ իմ Կիրակոս,
Վարէ՛ մանրդ եւ բնց աղօս .
Արձակ դաշտերն են մեր արտեր՝
Պարարտ, բերրի եւ բարեբեր :

Ես՝ ցորենի ցանեմ հատեր,
Քաղենք յուսով բեղուն արտեր .
Օրհնեա՛լ է հողն, օրհնեա՛լ սերմեր,
Օրհնեա՛լ՝ մշակք, եզնամոլներ :

Օրհնեա՛լ է անդ եւ անդաստան,
Որ մեզ առատ հունձքեր կուտան .
Օրհնեա՛լ է Տէր եւ իր պարգեւ .
Ան մեզի տայ անձրեւ, արեւ :

Երախտագէտ ըլլանք Ասուծոյ՝ իր պարգեւած
անթիւ բարիքներուն համար :

24. ԳՈՂ ՏՂԱՆ ԵՒ ՄԱՅՐԸ

(ԱՌԱԿ)

Այրի կնկան մը որդին պզտիկուց վար-
ժուեցաւ միրգ եւ բանջար գողնալ : Մայրը զա-
նոնք կ'առնէր կ'ուտէր, եւ չէր խրատեր որ տը-
ղան գողութիւն չընէ :

Տղան օր օրի աւելցուց գողութիւնը, եւ
երբ մեծցաւ, աւազակներու հրոսակի մը պետ
ըլլալով՝ շատ չարիքներ կը գործէր : Օր մ'ալ
բռնուեցաւ եւ մահուան դատապարտուեցաւ :

Գլխատման ժամուն, խնդրեց որ մայրը
բերեն որպէս զի վերջին անգամ մ'ալ տեսնէ ու
համբուրէ : Բերին մայրը, եւ տղան՝ զրկելով
անիկա՝ խնդրեց որ լեզուն ցոյց տայ :

Հազիւ թէ մայրը բերանը բացեր էր, որ-
դին խածաւ փրցուց անոր լեզուն : Թագաւորը

հարցուց անոր. — Ո՛վ չար տղայ, ինչո՞ւ կտրեցիր մօրդ լեզուն: — Վասնզի տղայու-
թեանս ատեն զիս չխրատեց եւ չզգուշացուց գո-
ղուծենէ. ինքն է պատճառ իմ թշուառութեանս
եւ կորուստիս:»

Թագաւորը հրաման տուաւ արձակել տը-
ղան եւ անոր տեղ կախել մայրը:

*Ծնողք պէտք է կանուխէն զգուշացնեն
իրենց զաւակները վաս ունակութիւններէ:*

25. Խ Ե Ղ Ճ ՈՒ Կ Ա Ր Տ

Սշունն սկըսաւ, հեռացաւ ծիծառ,
Դատարկ է մարզը, դատա՛րկ է անտառ.
Միայն դաշտին մէջ անհունձ մընացած՝
Տըխուր ու տրտում արտ մը կայ պառկած:

Կարծես հասկերը միմեանց ականջին
«Ի՞նչպէս կը մըսինք, կ'ըսեն, այս ցուրտին.
«Շա՛տ տըխուր բան է գետնին հետ ըլլալ
«Եւ առատ պըտուղդ հողերուն զո՞ն տալ:

Ո՛հ, ամէն զիշեր մեր քովը կ'իջնեն
«Անցնող թռչուններն, եւ ըզմեզ կ'ուտեն,

«Գազաններ կոխեն, հովը կը ծեծէ,
«Ո՞ւր է մեր տէրը, ինչո՞ւ կը սպասէ:»
Հովը խեղճ արտին կուտայ սեւ համբաւ.
«Մահը ձեր տէրը երկրէս վեր առաւ:»

Որքերուն հայրն է Աստուած:

26. ԽՈՋԱՆԱԿ, ՍՊՈՒՆԳ ԵՒ ՍԱՆՏՐ

(Գ Ի Տ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Յ Տ Ա Ր Ր Ե Ր)

Խոզանակը, որով կը մաքրենք մեր զգեստ-
ները, ձիու մագով շինուած է:

Սպունգը, որով կը լուացուինք կամ տախ-
տակ կը սրբենք, ուսկից կուգայ գիտէք: Սպուն-
գը կենդանի մ'էր որ ծովին մէջ կ'ապրէր՝ ժայ-
ռերու կամ խեցիներու փակած:

Չեր սանտրերն ալ կը շինուին կենդանի-
ներու եղջիւրով եւ սմբակով: Ասոնցմէ կը շին-
ուի նաեւ դանակի եւ զմէլինի կոթ, հովանոցի
եւ գաւազանի գլուխ, եւայլն:

*Ամենէն անպէ՛տ կարծուած բաներն ալ օգ-
տակար կրնան ըլլալ գիտութեան եւ ար-
ուեստի շնորհիւ:*

27. ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՇՈՐԹ

Զիւնը կուգար փաթիլ-փաթիլ,
 Հետն ալ անձրեւ կաթիլ-կաթիլ.
 Այդ միջոցին մի պառաւ կին
 Հորթ մը փնտռէր ասդին անդին:

Երբ արօտէն տուն եկաւ կով,
 Լեցուն էր կուրծքն անուշ կաթով:
 «Հորթուկս ո՛ր է», նա բառաջեց,
 Խեղճ պառաւին ցաւ պատճառեց:

Մինչդեռ այսպէս պառաւ ու կով
 Կ'արտասուէին լաց ու կոծով,
 Յանկարծ ելաւ մի բարակ ձայն,
 Կոյն հասկըցաւ որ հորթն է այն:

Քովը վագեց բառաջելով,
 Պառաւն ետեւէն՝ տըքալով.
 Կորսուած հորթը մայրը գտաւ,
 Լեցուն ծիծը բերանն առաւ:

Ծրծեց, բոլոր կաթը հատցուց,
 Խեղճ պառաւին բան չը թողուց.
 Բայց պառաւը՝ մտ անգամին՝
 Սիրով ներեց չար հորթուկին:

Պզտիկ տղայ կարօս եւ իրենց ծնողիկն
 պաշտպանութեան:

28. ԱՇԱԿԵՐՏԻ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Երբեմն այնպէս կը կարծեմ թէ Ուսուցիչ-
 ներս խիստ են, բայց անտարակոյս կը սխա-
 լիմ: Եթէ գիտնայի այն շարժառիթները որոնք
 գործել կուտան անոնց, թերեւս պիտի պար-
 տաւորէի խոստովանիլ թէ անոնք իրաւունք ու-
 նին:

Արդէն բարկութեանն առաջին շարժումն
 անցնելէն վերջը, քանիցս չեմ զգացած՝ թէ գան-
 գատներս անիրաւ էին եւ թէ ինձ տրուած պա-
 տիժը լոկ արդարութեան գործ մ'էր:

Թերեւս միշտ այնպէս է, եւ փոխանակ
 գանգատելու, աւելի աղէկ չէ որ ինքզինքս
 ուղղեմ: Հրահանգներս յաճախ չեմ կատարեր,
 եւ կամ չափազանց շուտ կատարելով՝ սխալներ
 կը գործեմ: Մի՞թէ յանցանքն իմս չէ ամէն ան-
 գամ որ այս վիճակին մէջ կը գտնուիմ:

Մեր առէնէն շաւ քարեկամներն աւեռնի եւ
 որ մեզ խառնաբեամբ կը դաժեն եւ մեր
 պակասութիւնները ցոյց կուտան:

29. Ձ Ի Ի Ն

— «Ա՛յս, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ կուգայ պաղ ձիւնը,
 «Նորէն ամիսներ տի մընամ տունը,
 «Ձը պիտի տեսնեմ կանաչ ծառ, արօտ.
 «Սիրուն ծաղիկին տի մընամ կարօտ:»
 — Ձիւնը որ կուգայ երկինքէն ի վար,
 Իմացիր, մե՛ծ բաղդ է մարդուս համար.
 Վերմակի մը պէս կը ծածկէ գետինն,
 Որ բացուի արմատ՝ դիմանայ ջրբոխն:
 Ան կուտայ հողին հիւժ, պարարտութիւն,
 Դաշտին ու արտին մեծ առատութիւն:
 Մի տրտընջար, մարդ, դուն Բընութենէն,
 Թէ տաք եւ Թէ ցուրտ՝ մեզ միշտ օգուտ են:

Աստուած ամեն բան շա՛ւ է յրեւ. պէտք չէ
 տեսնցանք անոր յրածիկ վրայ:

30. ԱՐՔԱՅՈՐԴԻՆ ԵՒ ՕՁԸ

(Ա.Ռ.Ա.Կ)

Հարուստ մարդ մ'ունէր սիրական օձ մը,
 որ տանը մէջ կը բնակէր, եւ այնքան ընտանե-
 ցած էր որ շատ անգամ կը խաղար մարդուն
 տղուն հետ եւ մինչեւ իսկ անոր վիզը կը փաթ-
 թուէր:

Երբ մեծցաւ տղան եւ մէջքը թուր կը
 կապէր, օր մը, դարձեալ օձին հետ խաղացած
 ատենը, հանեց իր թուրը եւ զարկաւ կտրեց
 օձին պոչը: Ան ատեն օձը զայրանալով՝ խա-
 ծաւ տղան ու փախաւ: Մանուկը մեռաւ եւ
 հայրը, երկար ատեն սուգ պահելէ ետք, մարդ
 զրկեց որ իրեն բերեն օձը: Սակայն օձը պա-
 տասխանեց. — Ո՛վ բարի տէր, ինձի չի վայ-
 լեր քու քովդ գալ, վասն զի քանի՛ դուն զաւ-
 կիդ գերեզմանին նայիս եւ քանի՛ ես իմ պոչիս
 նայիմ, ոխն ու ատելութիւնը չպիտի վերնան
 մեր մէջէն. ուրեմն լաւ է որ քեզմէ հեռու կե-
 նամ:»

Ինչ որ կ'ուզես որ ուրիշը ֆեզի ընէ,
 նոյնն ըրէ ուրիշին:

31. Ճ Ա Խ Ա Ր Ա Կ

Մանէ՛, մանէ՛, իմ ճախարակ,
 Մանէ՛ ճերմակ մանածներ,
 Մանէ՛ թելեր հաստ ու բարակ
 Որ ես հոգամ իմ պէտքեր:

Պայծառ օրերս երբ դարձան մութ
 Պարտքըս մընաց թէպէտ քիչ,
 Բայց պարտատէրըս չ'ըրաւ գութ,
 Եկաւ տարաւ ամէն ինչ:

Մանէ, մանէ, իմ ճախարակ,
 Մանէ ճերմակ քուլաներ,
 Մանէ թելեր հաստ ու բարակ,
 Որ ես հոգամ իմ պէտքեր:

Գռք ունենանք կարօտեալներուն վրայ:

32. ՊԱՏԿԵՐ ԵՒ ԳԾԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՅ ՏԱՐԲԵՐ)

Ո՞վ շինած է ձեր կարդացած գրքին պատ-
 կերները. — Գծագրիչը:

Մատիտով կամ գրիչով՝ թղթի վրայ կը
 գծէ առարկաներու օրինակն, եւ ապա այդ
 օրինակը փայտի կամ քարի վրայ փորագրելով՝
 կը տպեն, որպէս զի դուք ալ այդ պատկերնե-
 րով ճանչնաք առարկաները:

Գեղեցիկ արուեստ մ'է գծագրութիւնը եւ
 շատ օգտակար գործաւորներուն համար:

Կահագործը, հիւսնը, ատաղձագործը,

որմնադիրը, պարտիզպանը, երկաթագործը եւ
 դարբինը աւելի ստակ կը շահին եթէ գծագրու-
 թիւն գիտնան:

Արուեստներն ու արհեստները մեզի կը բերեն
 դիւրակեցութիւն:

33. ՃՊՈՒՌՆ ԵՒ ՄՐՋԻՒՆ

(ԱՌԱԿ)

Շատխօս ճրպուռն ամառն ի բուն
 Առաւօտէ մինչ իրիկուն,

Ժի ժի, ժի ժի՝ բերանաբաց՝

Անհոգ, անփոյթ ժիր ճըռճըռաց:

Իսկ երբ տաքուկ օրերն անցան,

Անոր երգերն ալ դադրեցան:

Չորս զին սառած՝ գետինն ու ջուր՝

Ուսկից գտնէր ան՝ կերակուր:

Ճարը հատած, յուսահատած՝

Հընարք մը միտքն ինկաւ յանկարծ,

Եկաւ Մրջինն դուռը գնաց:

«Թըք, Թըք, Թըք, Թըք. — Ո՞վ է ան.

— Ճրպուռն է՝ քու բարեկամ:

«Դըռնիկդ բաց, Մրջնիկ խաթուն.»

Շուտով բացաւ դուռը Մրջիւն

Երեսն ի վար ինկաւ ճրպուռն.

«Մըրջիւն, ըսաւ, հոգուդ սիրո՞ւն,
 «Տո՛ւր ինձ կըտոր մը կերակուր,
 «Թէ չէ՝ մեռնիմ ես, ո՞հ ի գուր:
 — Ի՞նչ, ուտելու բան չունի՞ս:»
 Ճըպուռն ըսաւ. — «Լըսէ՛, հոգի՛ս,
 «Քանի որ տաք օրերն անցան,
 «Փորըս չինկաւ պատառ մը բան:»
 — Հապա ամառն ու գարննն,
 «Ի՞նչ ըրիր ան տաքերուն:
 — Մի սըրդողիր, ըսաւ ճըպուռն,
 «Ես կ'երգէի ան տաքերուն:
 — Չեմ սըրդողիր, իմ ինչ հոգս է,
 «Ուրեմն հիմ՝ ալ զընա՛ պարէ:»
 Այսպէս Մըրջիւնն ըսելով՝
 Գոցեց իր դուռը շուտով:
 Երիտասարդ անգործ քալող
 Երբ ծերանայ, կ'ըլլայ մուրող:

Ժամանակը գանձ է, ի գուր մի վասնէ՛ք զայն:

34. ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆԸ

Եկէք, տեսէք սա բացուած վարդը. նա-
 յեցէք, ինչպէս կ'երերայ իր կանաչ կիսպած
 ճիւղին վրայ: Այս է ծաղիկներուն թագուհին.
 Թերթերն են կարմրուկ, տեսքն է ազնիւ ու գե-

ղեցիկ. հոտը բուներ է օդին մէջ: Բայց այս
 վարդն ընողը ալ աւելի գեղեցիկ է, ամէն սրտի
 սիրելի է:

Առիւծը ամէն կենդանիներէ ուժով է. երբ
 իր որջէն ելլէ ու պոչը շարժելով սկսի մռնչել,
 արածող կենդանիներն իրենց երկիւղէն կը թո-
 դուն դաշտը, գազանները անապատ կը փախ-
 չին:

Ուժով է առիւծը, բայց իր ստեղծողը ալ
 աւելի զօրաւոր է. Ինքն՝ ուզածին պէս՝ ամէն
 մարդու կեանքը չափեր է, ու չկայ մէկը որ
 Անոր բարկութենէն ազատի՝ յանցաւոր եղած
 ստեղծ:

Պայծա՛ռ է արեւն՝ երբոր անամպ երկինքէ
 ծագի. երբոր փայլուն ճամբովը առաջ կուգայ՝
 բոլոր երկիրս իր լուսովը կը լեցնէ: Բայց աւելի
 փառաւոր է Ան՝ որ արեւը ստեղծեր է. ինքն
 ամէն տեղ կը մտնէ, իր երեսի լոյսն իր ամէն
 ստեղծուածները կը լուսաւորէ, ու ինքը գիշեր
 չունի. անոր անունն է ԱՍՏՈՒԱԾ. իր գործն է
 աշխարհս. ինքն ալ իր ամէն գործէն վեր է.
 Ինքն է գեղեցկութիւն, զօրութիւն եւ կարողու-
 թիւն:

Կարելի՞ է չիխանայ Աստուծոյ մեծութեան
 եւ անսահման բարութեան վրայ:

35. ԵՐԳ ԳԵՂՁԿԱԿԱՆ

— Լուսնակն անուշ, հոփն անուշ,
 Շինականի բունն անուշ.
 Մագեց լուսնակ երկինքէն,
 Հովուին սրբինգն էր անուշ:

— Հօտաղն եզներ կ'արածէ,
 Մաճկալ պառկեր՝ բունն անուշ,
 Քաղցրիկ գեփիւռ կը շնչէ,
 Ծովային հոփն էր անուշ:

— Դաշտեր, ձորեր ննջեր են,
 Զրբեր գլգլան՝ ձայն անուշ.
 Թռչունք թռան իրենց բոյն,
 Սոխակին ձայնն էր անուշ:

— Անմահական հոտ բուրէր
 կարմիր վարդի հոտն անուշ.
 Հասուն պտղով լի ծառեր,
 Որոնց տակ բունն էր անուշ:

Ի՛նչ խղցր է գիւղական պարզ ու խաղաղ
 կեանքը:

36. ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԻԺ

(ԱՌԱԿ)

Այրի կին մը տասն այծ եւ մէկ զաւակ
 ունէր: Որդին ամէն օր կը տանէր այծերն ա-
 րածելու, եւ իրիկունը կը բերէր: Մայրը կը
 կթէր այծերն, եւ ամէն օր շերեփ մը ջուր կը
 լեցընէր կաթին մէջ ու կը ծախէր:

Օր մը որդին ըսաւ մօրը՝

«Ինչո՞ւ կաթին մէջ ջուր կը խառնես, մի-
 թէ խարդափուծիւն չէ այդ:

— Տղաս, ինչ ընեմ, կաթերնիս քիչ է,
 անոր համար ջուր կը խառնեմ որ քիչ մ'աւելի
 գայ եւ մեզի ձմրան պարէն ըլլայ:»

Օր մ'ալ, մինչ տղեկը ձորի մը մէջ կ'արա-
 ծէր այծերը, ամպեր դիզուեցան, երկինքէն
 անձրեւ տեղաց, եւ հեղեղը տարաւ գետը լե-
 ցուց այծերը: Տղան միս մինակ տուն դարձաւ՝
 դեռ արեւը մարը չմտած:

Մայրը հարցուց՝

«Ո՞ւր են այծերը, ինչո՞ւ կանուխ եկար:

— Մայրիկ, ըսաւ տղան, ան շերեփ մը ջուրը
 գոր կը խառնէիր կաթին, ժողվուեցաւ, հեղեղ
 դարձաւ ու մեր այծերը տարաւ գետը լեցուց:»

Խաբէրայութիւնը անպատիժ չի մնար:

37. ԵՐԳ

Օ՛ն, եղբայր, առնենք
Նըւագարաննիս,
Կարգաւ մենք զարնենք
Սիրուն երգերնիս:

Թմբուկ մը . ունինք
Շա՛տ գեղեցիկ է,
Քանի՛ կը զարնենք՝
Խիստ ձայն կը հանէ:

Թըմ, Թըմ, Թըմ, Թըմ, Թըմ,
Թըմ; Թըմ, Թըմ, Թըմ, Թըմ,

Փոքրիկ ջուծակնիս
Շատ լաւ լարած ենք,
Առնենք աղեղնիս
Երգենք ու ածենք:

Պի, լի, պի, պի, լի,
Պի, լի, պի, պի, լի:

Մեր սիրուն տաւիղ,
Չենք մոռնար քեզի,
Թող լինի շաւիղ
Չայնիկըդ մեզի:

Տի, տի, տի, տի, տի,
Տի, տի, տի, տի, տի:

Տեսէք մեր սըրինգ
Համըր չի մընար,
Մենք զանի առինք
Սուլէլու համար:

Տիւ, տիւ, տիւ, տիւ, տիւ,
Տիւ, տիւ, տիւ, տիւ, տիւ:

Ծնծղան ցնծալով
Կ'առնենք ձեռքերնիս,
Ուժով զարնելով
Կ'երգենք ամենքնիս:

Ծին, ծին, ծնծայ, ծին,
Ծին, ծին, ծնծայ, ծին:

Փողերնուս գոռ ձայն
Մեզ քաջալեր է.

Ո՛վ որ սիրէ զայն,
Թող լաւ մը լըսէ:

Թռու, Թռու, Թռու, Թռու, Թռու,
Թռու, Թռու, Թռու, Թռու, Թռու,

Եկէք, եղբայրներ,
Դաշնակին վըրայ,
Շարժենք մեր մատներ,
Թող լաւ մը գոռայ:

Տօ, տօ, տօ, ըէ, մի:
Փա, սօլ, լա, տօ, սի:

Երաժշտութիւնը կ'ազնուացունէ հոգին ու սիրտը:

38. Թ Ո Ւ Ղ Թ

Գիտէ՞ք, ինչո՞վ շինուած է այս գիրքին ու
 ձեր տետրակներուն ճերմակ թուղթը: — Հին
 քուրջերով կամ յարդով եւ կամ տունկերով:
 Թղթագործը զանոնք հնահաւաքներուն ժողովել
 կուտայ, կը թրջէ, խմոր կը շինէ: Ապա մա-
 մուլի տակ կը ճնշէ եւ անոնց վրայ տեսակ մը
 խէժ կը սփռէ որ թուղթը չպտղի՝ վրան գրուած
 ատեն:

Թերթերը չորնալով՝ կ'ըլլան թուղթ, զոր
 կը կտրեն, թերթ կը շինեն եւ այդ թերթերէն
 տետրակ կը կարեն, կամ տպագրութեան մե-
 քենաներով անոնց վրայ կը տպեն: Յետոյ կազ-
 մարարը կը ծալէ թերթերը, իրար կը կարէ,
 վրան կողք կ'անցընէ եւ կը շինէ գիրք զոր դուք
 կը կարդաք:

Արուեստները մեծագոյն սասարև եւն առաջ-
 դիմութեան:

39. ԵՐԿՈՒ ԱՅՄԵՐ

Գոռոզ մի այծիկ,
 Ի կամուրջ փոքրիկ,
 Ելաւ դէմ դէմի
 Ուրիշ մի այծի:
 «Շնւտ քաշուէ՛ դուն ետ,
 Խենդո՛ւկ, վնտ, տըգէտ»;
 — Ես ետ չե՛մ քաշուիր,
 Ապո՛ւշ դիմադիր:»

Եւ շուտ՝ եղջիւրներ
 Կը սկսին վար վեր
 Չարնել հրմշտկել:
 Այսպէս երկուքն ալ
 Գըլորին խկոյն
 Կ'ըլլան գետամոյն:

Այծերուս խելքով
 Խենդեր պակաս չեն,
 Յամառ ընծացքով
 Իրար կործանեն:

Յամառութիւնը մարդուս կորուստին պատ-
 ճառ կ'ըլլայ:

40. ՓՈՔՐԻԿ ԹՈՉՈՒՆՆԵՐԸ՝ ՉՄԵՌ ԱՏԵՆ

Չմրան ամենէն ցուրտ օրերն էին: Չիւնով ծածկուած էր երկիրն, եւ փոքրիկ թռչուններն ալ չէին կրնար ուտելիք գտնել: Փոքրիկ Մարիամ, ամէն օր՝ կերակուրէն ետքը՝ սեղանի փշրանքներն հաւաքելով՝ կը տանէր բակը կը թափէր անսուաղ թռչուններուն համար: Թռչուններուն թիւը կ'աւելնար օր ըստ օրէ, այնպէս որ՝ Մարիամի պաշարն հազիւ կը բաւէր խեղճ սովեալներուն որ երկիրքի ամէն կողմերէն կուգային՝ անկէ կերակուր խնդրելու համար: «Այդ ըրածդ աղէկ բան է, զաւանկս, ըսաւ մայրը. սակայն չ'ես կրնար բոլոր թռչունները կերակրել:

— Բայց, մայրիկ, ես ապահով եմ թէ ամէն պզտիկ աղջիկ ինձի պէս կ'ընէ, եւ որովհետեւ պզտիկ թռչուններ գտնուած ամէն տեղեր պզտիկ աղջիկներ ալ կը գտնուին, ո՛չ մէկ թռչուն անօթի չի մնար:»

Մարիամ չ'էր հաւատար թէ պզտիկ աղջիկ մը կրնայ անտարբեր մնալ՝ պզտիկ թռչուններու կրած տառապանքին: Մայրը գորովանքով համբուրեց զնա՝ իր բարեսրտութեանհամար:

Կանուխէն վարժուեցէ՛ք գրասիրտ ըլլալ:

41. ՄԵՂՐԻԿԻՆ ՇԱՐՑՈՒՄԸ

Պայծառ գիշեր մը, երբ Մեղրիկ Դիտէր երկինքը հանդարտիկ,
«Մայրիկ, ըսաւ, երկնից վըրան:
Ի՞նչ են անոնք որ պլպլան,

— Անոնք Մեղրիկս, ես ըսեմ քեզ:
Անոնք որ վերն, հեռուն տեսես:
Մեր պահապան հըրեշտակին
Աչերն են որ միշտ կը փայլին:

— Սակայն, մայրիկ, ինչո՞ւ համար,
Այդ աչերն—որ են անհամար—
Չեն երեւար ցերեկուան մէջ,
Եւ գիշերը վառին անշէջ:

— Քանզի երբոր մենք ենք արթուն,
Մեր հրեշտակը քաշէ խոր քուն,
Իսկ երբոր մենք քընանանք խոր,
Մեզ կը հսկեն աչերն անոր:

Աստուած է պահապան անմեղներուն եւ միշտ
կը հսկէ անոնց վրայ:

42. ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Պաղտատի Խալիֆան, օր մը, բազմածիւ հետեւորդներով կ'անցնէր տեղէ մը: Տեսաւ ծերունի մը որ արմաւենի կը տնկէր:

«Ինչո՞ւ պարապ տեղը կը յոգնիս, ո՞վ մարդ, ըսաւ անոր Խալիֆան, քանի որ քառասուն տարի ետք պտուղ պիտի տայ տնկածդ. դուն այսօր կաս, վաղը չիկաս:

— Տէր Թագաւոր, պատասխանեց Ծերունին, ուրիշ մը տնկեց՝ ես կերայ, ես ալ կը տնկեմ որպէս զի ուրիշն ուտէ:»

Թագաւորը շատ հաւնելով այս խօսքին՝ հազար ոսկի տուաւ անոր:

Ծերունին ընդունելով այս պարգեւը, փառք տուաւ Աստուծոյ եւ շատ զո՞հ երեւցաւ:

«Ինչո՞ւ Աստուծմէ զոհացար եւ փառք տուիր, հարցուց Թագաւորը:

— Վասն զի, պատասխանեց ծերունին, ամէն մարդու տնկած ծառը քառասուն տարիէն պտուղ կուտայ. իսկ իմս մէկ օրուան մէջ պտուղ տալ սկսաւ. — ահա ասոր համար զոհացայ:»

Թագաւորը նորէն հազար ոսկի պարգեւ տուաւ այս գեղեցիկ պատասխանին համար:

Ծերունին դարձեալ զոհացաւ եւ փառաբանեց զԱստուած:

Թագաւորն հարցուց.

«Ինչո՞ւ նորէն զոհացար:

— Վասն զի, ըսաւ ծերունին, ամէն մարդու ծառ տարին մէկ անգամ պտուղ կուտայ, իսկ իմ ծառս մէկ օրն երկու անգամ պտուղ տուաւ, ինչո՞ւ չզոհանամ,»

Թագաւորն՝ զմայլած այս հանճարեղ պատասխանէն՝ շատ սիրեց ծերունին եւ տարաւ վերակացու կարգեց իր պալատին, որպէսզի խրատէ եւ կրթէ իր զաւկները:

Եսասէր չ'ըլլա՛նք. Մեր նմաններուն օգտին ծառայե՛նք, ապագա՛ն ալ մտածենք:

43. ԼՈՒՍՆԱԿԸ

Երկինք ծածկըւած էր սեւ ամպերով, Անձրեւ կը տեղար, ուժգին փրչէր հով. Սարսափեցուցիչ որոտմամբ ահեղ, Շէկ կայծակներու կը տեղար հեղեղ:

Արտէն եւ Արուս՝ պատուհանին քով:
Նըստած նայէին դուրս՝ տըխուր դէմքով.
Մայրիկը չիկար տան մէջ այն գիշեր,
Հայրիկն ալ հեռու երկիր էր գացեր:

Երբ հանդարտեցաւ մրրիկն այն սաստիկ,
 Յրուեցան ամպերն ալ մէկիկ մէկիկ,
 Յանկարծ փայլեցաւ Թագուհին լուսնակ,
 Երկինքի վրայ՝ դեղնած, տխրունակ:

«Քհոյր իմ, վեր նայէ, ըսաւ Արսէնիկ,
 Տես՝ երբոր ծովէն նոր կ'ելլէր լուսնիկ
 Ո՛րքան կարմիր էր՝ վառ ու բոցալոյս,
 Բայց հիմա ինչո՞ւ այսպէս է, Ա՛րուս:

— Մի՞թէ չես գիտեր, եղբայր իմ Արսէն.
 Այնքան սոսկալի որոտման ձայնէն,
 Սաստիկ լախնալով գեղեցիկ լուսինն՝
 Եղած է իր գոյնն այսպէս դեփ-դեղին:

Հե՛սարբի՛ր եղե՛ք եւ ամէն օր օգտակար բան
 մը սորվեցե՛ք:

44. ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՒՏԸ

Այսօր ամէն դպրոցական ունի գիրքեր, եւ
 կրնայ քիչ մը ստակով իրեն պէտք եղած գիր-
 քերը գնել. բայց ժամանակով այնպէս չէր:
 Գիրքերը ձեռքով կը գրուէին, եւ ասոր հա-
 մար քիչ եւ սուղ էին: Միայն հարուստները
 կրնային ձեռագիր գնել եւ շատ մարդ չէր
 կրնալ կարդալ սորվիլ:

Ասկէ իբր չորս դար առաջ, Յովհաննէս Կիւ-
 Թէնպէրի անուն մարդ մը հնարեց տպագրու-
 Թիւնը՝ հետեւեալ կերպով: Այբուբենի գիրերը
 շինեց մանր քառակուսի փայտի վրայ: Այս գի-
 րերը սեղանի վրայ շարեց, այնպէս որ բառեր
 եւ խօսքեր կազմէն. իւզոտ մելան քսեց եւ
 Թե՛Թեւապէս Թրջած ԹուղԹ մը տարածեց անոր
 վրայ. յետոյ այս ամէնը ուժով մը սեղմեց մա-
 մուլի տակ. այն ատեն՝ գիրերը երեւցան Թուխ-
 տին վրայ: Տպագրութիւնը հնարուած էր:

Տպագրութեան գիւճը մարդկութեան մեծա-
 գոյն փառքերէն մէկն է:

45. ԴՈՂՈՇՆ ՈՒ ԿԱՅԾՈՒԻԿԸ

Փոքրիկ ճրճի մը ըսպիտակ,
 Հանդարտ հանգչէր սեւ հողին տակ.
 Համեստ էր այն՝ պահուած ի ստուեր,
 Այլ յանգէտըս շող կ'արձակէր:
 Դողոշն անշահ կ'ելլէ ծակէն՝
 Կանաչագոյն ու տըղմաշէն.
 Այդ նախանձորդ լորձ կը Թափէ
 Մեր լուսափայլ որդին երես:

«Ո՛վ Դողոշիկ, ինչ ըրի ք եզ,
Կը գոչէ որդը աղեկէզ,
Ինչէն է այդ կատաղի թոյն:

— Է՛հ, կ'ըսէ ան, Էր փայլիս դուն:»

Չար մարդը ուրիշներուն աղեկութիւնը չ'ուզեր եւ կը ջանայ անոնց վնասել:

— Կասուի՞ն ըսի՞ն. «Կեղոյ դե՛ղ է» .
Իսկոյն սարաւ խորունկ թաղեց:
Չարսի՞ն ըսի՞ն. «Բարի յո՛ւր է» .
Մասն ախանջի՞ն սարաւ խոթեց:

46. ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՑԵՂԵՐ

Մարդիկ որ կը բնակին երկրիս վրայ, ամէնքն ալ նոյն գոյնն ու ու կերպարանքը չունին. հապա կան՝ սպիտակ, դեղին, պղնձագոյն սեւ գոյնով մարդիկ:

Մի կարծէք, սակայն, որ երկրիս վրայ զըտնուող մարդիկ միայն գոյնով կամ կերպարանքով կը տարբերին իրարմէ: Անոնք՝ բարբով, վարբով, կրթութեամբ կրօնքով ու լեզուով ալ կը զանազանուին:

Սյն ժողովուրդներն որ քաղաքակրթութեան մէջ յառաջացած են, հաստատուն բնակութիւն

ունին՝ կ'ըսուին քաղաքակրթեայ ազգեր, ինչպէս Եւրոպացիք եւ Ասիոյ ազգերէն ումանք: Քաղաքակրթուած ազգերն օրէնք ու կառավարութիւն ունին, աստուածապաշտ են, ուսման եւ գիտութեան մէջ առաջացած են, արհեստով ու վաճառականութեամբ կը զբաղին:

Կան ժողովուրդներ որ հաստատուն բնակութիւն չունին, վրաններու տակ կը բնակին, խաշնարած եւ որսորդ են. ասոնք կը կոչուին քաշառախան կամ վաչկասուն:

Կան նաեւ վայրենիները որոնք խումբ խումբ կ'ապրին, արհեստ եւ ուսմունք չեն գիտեր, կառավարութիւն, օրէնք եւ կրօնք չունին: Ասոնց մէջ մարդակերներ ալ կան:

Քաղաքակրթութեամբ է որ մարդ իր կոչման արժանի կ'ըլլայ:

47. ԲԱՅՑ, ԻՍ ՊԷՊԷՔՍ

Կաղանդին օրն էր. շուրջ վառարանին, Անուշ հե՛խարներ կը պատմէր հանին. Երուանդ եւ Յուսիկ՝ նըստած անոր քով՝ Մըտիկ կ'ընէին ծիծաղկոտ դէմքով:

Սեղանին վըրայ կային այն բոլոր
 Նըւէրք կաղանդի, սիրուն ու կլոր.
 Կարմըրուկ խնձոր, դեղնորակ նարինջ,
 Չամիչ, թուզ, ընկոյզ, կաղին՝ — ամէ՛ն ինչ:

Յանկարծ վեր ցատկեց իր տեղէն Յուսիկ.
 Դունէն դուրս ելաւ թեթեւ քնքուշիկ,
 Գըտաւ իր պէպէք, գրկեց զայն ուժգին,
 Եւ համբուրելով՝ ներս մըտաւ կրկին:

«Ինչո՞ւ դուրս ելար», երբ հանին հարցուց,
 Յուսիկ՝ որ կ'ուզէր ըսել առաջուց.
 «Մենք ունինք, ըսաւ, կաղանդ, նոր տարի,
 «Բայց իմ պէպէքս դուրսը թող սառի՞»:

Գրութիւնն է առաջինութեանց մայրը:

48. ՄԻԱՍՏԻ ԶԵՌՔՈՎ ԳՈՐԾ ՄԻ՝ ՏԵՍՆԵՐ

(Ա.Ռ.Ա.Կ)

Փարիզի Տնկաբանական Պարտէզին վերակա-
 ցուն անգամ մը երկու հատ թարմ թուզ կուտայ
 ծառաներէն մէկուն՝ պատուիրելով որ Պիւֆօ-
 նին ընծայ տանի:

Ճամբան, խեղճ ծառան՝ թուզերուն աղու-
 րութեան չկրնալով դիմանալ՝ մէկ հատը կ'ուտէ,
 Պիւֆօն՝ վերակացուն նամակէն իմանալով թէ

երկուք պիտի ըլլան թուզերը՝ կը հարցնէ ծա-
 ռային թէ «Ո՞ւր է միւս թուզը»:

— Միւսը կերայ, պարոն, կ'ըսէ բարեմիտ
 ծառան կարմրելով:

— Ինչպէ՛ս, կ'ըսէ Պիւֆօն զարմանքով:

— Այսպէս ըրի, պարոն, կ'ըսէ միամիտը՝
 երկրորդ թուզն ալ բերանը նետելով:

Միաւնի ձեռնով գործ մի՛ տեսներ:

49. ԱՂՁԻԿՆ ՈՒ ԹՌՉՆԻԿԸ

— Եկո՛ւր ինձ, սիրուն թուզնիկ, ինձ եկուր,
 Քեզ համար ունիմ վանդակ մը մաքուր.
 Քեզի պիտի տամ ծաղիկներ փայլուն,
 Թարմ, հասուն միրգեր եւ խոտեր ցօղուն:

— Շատ ապրիս, աղջիկ, ու վարձքըդ կատար՝
 Բայց ես կը սիրեմ բաց ու զով կամար,
 Եւ իմ սիրուն բոյն բարձր ծառի տակ
 Աւելի լաւ է քան ոսկի վանդակ:

— Ո՛հ, պզտիկ թըռչուն, ո՛ւր գացիր թըռար,
 Չիւնը ծածկեր է ամէն ձոր ու սար.
 Սառած է բոյնդ ալ, սառ է ծով ու գետ,
 Մի՛ երթար, թըռչնիկ, կեցիք ինձի հետ:

— Չէ, պըզտիկ աղջիկ, տի Թըռիմ, տ'երթամ,
Աւելի շատ բոյս, տաք երկիր զըտնամ.
Երբ գարունը գայ՝ անուշ զեփիւռով՝
Ես պիտի երգեմ իմ զըւարթ ձայնով:

— Ո՞վ է ուղեցոյցդ, Թռչնակ, հէ՛ք Թռչնակ,
Մ'ինակնկ կ'երթաս ծով, լիճ ու բլրակ.
Յիմանր ես, քնչ ես, եկնըր, հոս կեցիր,
Գուցէ մոլորիս հեռաւոր երկիր:

— Ա՛հ, չէ, չէ, աղջիկ, Աստուած է իմ Թեւ,
Լեռ ու ծով կ'անցնիմ անվախ ու Թեթեւ.
Օղին պէս Թեթեւ ըրաւ զիս՝ անշուշտ
Որ օդ, լոյս գտնեմ ու ծըծեմ անկուշտ:

Թոյուններն իրենց յարդաշէն բոյնին մէջ
աւելի երջանիկ, հանգիստ եւ ուրախ եմ,
բան ոսկի վանդակի մէջ:

50. ՅՈՐԵԿ ՈՒ ԳԻՇԵՐ

(ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՅ ՏԱՐԲԵՐ)

Թէեւ երկիրը անշարժ կ'երեւայ, սակայն
միշտ կը դառնայ եւ մենք ալ անոր հետ: Այս
շարժումի միջոցին երկրիս մէկ մասը արեւին

դէմ կուգայ եւ ցորեկ կ'ըլլայ: Բայց միւս մասը
մթուժեան մէջ կը մնայ ու գիշեր կ'ըլլայ: Այս-
պէս, շարունակ դառնալով՝ մեզի ցորեկ ու լոյս
եղած ատեն, ուրիշ տեղ գիշեր կը տիրէ:

Ցորեկ ու գիշեր միասին կը կազմեն քսանը
չորս ժամ. ըսել է 24 ժամն անգամ մը երկիրը
կը դառնայ ինք իր վրայ:

Սակայն երկիրը ուրիշ շարժում մ'ալ ունի.
Մտարին մէկ անգամ ալ արեւին շուրջը կը դառ-
նայ, եւ ասկէ առաջ կուգան տարիին չորս ե-
ղանակները:

Մէկ տարին կ'ընէ երեք հարիւր վաթսունը
հինգ օր: Արդ՝ եթէ այսօր ուժ տարեկան էք,
մինչեւ որ ինը տարու ըլլաք, երկիրը մէկ ան-
գամ արեւին շուրջը՝ եւ 365 անգամ ալ ինք իր
վրայ շրջան պիտի ընէ:

Տիեզերքին մէջ ամէն բան Աստուծոյ իմաս-
տութիւնը կը հոչակէ:

51. ՄԵՂՈՒ, ՃՊՈՒՌՆ ՈՒ ՃԱՆՃ

(Ա Ռ Ա Կ)

Մեղու մը կանուխ ելած առտըւանց,
 Կ'երթար ժողովել բերքն անուշ ծաղկանց,
 Ճըպուռն ու ճանճն ալ հոն գըտնուելով՝
 Ըսկրսան քննել մեղրը սուր խելքով:
 Ճըպուռը կ'ըսէր. — Ճիրաւ, ո՛վ մեղու,
 Քու մեղրըդ կ'արժէ շատ զարմանալու.
 Բայց քի՞ծ պէտք է որ հոտին դիմանայ,
 Վարդէն, նախէն զըլուխ կը դառնայ:
 Թէ որ մէջը քիչ մը դըղում մըտնար,
 Քիչ մ'ալ ըսպանախ՝ զին չէր ունենար:
 Ճանճն ալ վրայ բերաւ. — Ի՞նչ ըսենք մոմուն,
 Իրաւ որ վարպետ շինող է մեղուն,
 Բայց ես ալ աղուոր մոմ մը տեսած եմ,
 Ճըրագու կ'ըսեն, ինչպէս բացատրեմ,
 Հո՞տ ու համ, սեպէ Թէ բուն մանանայ:
 Քուկդ այնպէս շինէ, տես ի՞նչ կը դառնայ:»
 Այս ու այսպիսի բարակ դատումով
 Երկու գիտուններն եկած բովէ բով՝
 Մեղրին ու մոմին վրայ կը խօսէին.
 — Մեղուն լըռութեամբ կը նայէր գործին:

Բնաւ մի՛ վիսախ յարամիս ֆենադասռթիւն-
 ներէ, բաւ է որ ուղիղ եւ օգտակար բանի
 մը կ'աշխատիս:

Էշն ի՞նչ գիտէ նուշն ի՞նչ է:

52. ԱՊԱԿԻՒՆ ՕԳՈՒՏՆԵՐԸ

Ապակիէն կը շինուին ակնոցներ՝ որ աչքի
 տկարութիւնները դարմանելու կը ծառայեն:
 Գիտուններն ապակիէ կը շինեն այնպիսի գոր-
 ծիքներ՝ որոնցմով կարելի կ'ըլլայ տեսնել շատ
 հեռաւոր առարկաներ (հեռադէտ), ինչպէս
 նաեւ գործիքներ՝ որով կարող կ'ըլլանք տեսնել
 ամենամանր իրերը (մանրադէտ), որոնք չպիտի
 կրնայինք տեսնել պարզ աչքով:

Պարտիզպաններն ալ երբեմն ապակի կը գոր-
 ծածեն՝ տունկերը ցուրտէն պահպանելու եւ ա-
 նոնց աւելի ջերմութիւն տալու համար:

Ապակին ա՛յնպիսի յատկութիւն մ'ունի որ
 ջերմութիւնը ներս կը մտցնէ, բայց չի թողուր
 որ դուրս ելլէ: Ապակիէ ծածկոցը կը նմանի
 սենեակի մը՝ որուն մէջ ջերմութիւնը, անգամ
 մը մտնելէ ետքը, հոն բանտարկուած կը մնայ:

Ապակին սա՛ անպատեհութիւնն ունի որ դիւ-
 րաբեկ է, այսինքն դիւրաւ կը կոտրի. կոտրած
 ապակիի կտորները շատ հաստու են եւ գէշ կեր-
 պով կը վիրաւորեն:

Օգտակարը հաճելիէն նախապատէ է:

53. ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ո՛վ սուրբ վայրեր, անհոգ ժամե՛ր իմ կենաց,
Որ մշտքիս մէջ քաղցր յիշատակ մ'էք թողած.

Ըսէք ինձի, չէ՞ կարելի ետ դառնաք,
Այրած սրբտիկս զովացընել զալ փռւթաք:

Ի՛նչ քաղցր է սէրն դպրոցական ընկերաց,
Որով մարդիկ մանկութենէն հետ միմեանց

Գաղափարի սերտ կապով մը կը կապուին,
Եւ այդ կապով միմեանց եղբայր կը լինին:

Բարեկամաց մէջ ամենէն քաղցրներն
Են դպրոցի ու դասատան ընկերներն,

Որոնց սիրուն յիշատակներ քան զայլոցն,
Կուտան սրբտին՝ կարօտի քաղցր ըսփոփանք:

Ո՛հ, երջանի՛կ էք դուք, սիրուն մանուկներ,
Որ ձեր անմեղ ժամերն ուսման նուիրեր՝

Մեղուի պէս ծաղիկներէն հիւթ քաղէք,
Եւ աշխարհիս ո՛չ հոգ, ո՛չ վիշտը կըրէք:

Առաջին զգացումներն ու սպառնութիւնները
անջինջ յիշատակ մը կը թողուն մեր մտքին մէջ:

Ինչ որ կը սորվենք օրօրոցին մէջ, միևնջեռ
գերեզման կը տեսէ:

54. Ո՞Ր ՏՂԱՆ ԱՂԷԿ ԳԻՐ ՊԻՏԻ ԳՐԷ

(ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՏԵԼԻՔ)

Ճաբոնի մէջ սովորութիւն կայ որ տարիին
առաջին կամ երկրորդ օրը, զիր սորվող տղաք
Թղթի կտորներու վրայ քանի մը տող զիր կը
գրեն: Յետոյ այդ Թղթերը կը ծալուին՝ կարմիր
եւ սպիտակ լարերով, եւ կը դրուին կուռքե-
րուն տակ գտնուող դարակին մէջ:

Այստե՛ն տասնըհինգին կուտան բակին մէջ
կրակ կը վառուի եւ Թղթերն անոր մէջ կը
նետուին, մինչ տղաք եռանդով կը դիտեն Թէ
իրենցմէ որուն Թուղթը օդին մէջ ամենէն բարձր
կ'ելլէ բոցերուն հետ: Վասն զի այնպէս կը հա-
ւատան Թէ զայն գրող տղան շատ հանճարեղ
քարտուղար մը պիտի ըլլայ:

Կը հասկնաք հարկաւ Թէ այս չէ լաւագոյն
միջոցը՝ գիտնալու համար Թէ ձեր մէջէն ո՛վ պի-
տի ըլլայ քաջ գեղագիր. երբ աշակերտ մը հոգ
կը տանի ճիշդ օրինակին նման գրելու եւ վար-
ժապետին պատուէրին համեմատ բռնելու գրիչը՝
տարակոյս չունիմ Թէ աղէկ գրել պիտի սորվի:
Երբ դեռ տղայ էի, վարժապետս կ'ըսէր ինձ.
— Ո՛վ որ կ'ուզէ լաւ գրել, պէտք է նախ սի-
րահար ըլլայ գրելու:

Ինչ որ կ'ընես՝ արսա՛նց ըրէ եւ լա՛ւ, եթէ
կ'ուզես յաջողիլ:

55. ԳԱՐԲԵՆՈՅԻՆ ՄԷՋ

Վարպետ ու աշկերտ կայնած դէմ դէմի՝
Կըրակն են խոթեր ձողերն երկաթի:
Սշկերտ մ'ալ «փո՛ւֆ փու՛ֆ» կը փըչէ փըքոց,
Եւ վառարանէն կ'ելլեն ծուխ ու բոց:

Ծանըր մուրճերով՝ կարմիր երկաթէն
Պէս պէս գործիքներ շուտով կը կոփեն:
Հոն՝ սալին վըրայ՝ «Թաքը Թիքը Թաք»
Կացին, բահ, բըրիչ, նաեւ գամ, ուրագ:

Հոն, տես, աշկերտ մը բռնած է ձեռքին՝
Յեսանին վըրայ՝ դեռ գուլ մի կացին,
Ծուտ կը դարձընէ անիւը «խըռ խուռ»
Սըրելու համար գործիքն ամրակուռ:

Հոս ալ ուրիշ մը՝ հաստ երկաթին բով՝
Քրտինք կը Թափէ ֆըշալով հեւքով,
Կը զարնէ մուրճը անվերջ «տանկատանկ»
Սատուած վարձատրէ իր ճիգերն ու ջանք:

Ամենիս աչ ծնած եւնի աշխատելու համար:

56. ԼՈՒՍԻՆ, ՄՈԼՈՐԱԿ, ԱՍՏՂ, ԳԻՍԱԻՈՐ
(ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՅ ՏԱՐՐԵՐ)

Աստղերը, որ կը փայլին գիշեր ատեն, անթիւ
են: Մեզի ամենէն մօտ աստղն է Լուսինը, որ
մեր երկրին շուրջը կը դառնայ եւ անկէ 49 ան-
գամ փոքր է:

Լուսինն ալ երկիր մ'է, անոր մէջ բարձր
լեռներ կան: Լուսինն ինքիրմէ լոյս չունի:

Ի՞նչու ուրեմն մեզի լուսաւոր կ'երեւայ գի-
շեր ատեն: Վասն զի արեւը կը լուսաւորէ լուս-
նին այն կողմը որ մեզի դէմ կը գտնուի:

Երբեմն լուսինը կը գտնուի Արեւին եւ երկ-
րիս մէջտեղ եւ մենք՝ արեւէն լուսաւորուած
կողմին մէկ հասուածը միայն կը տեսնենք: Այս
է յուսնի մահիկ կոչուածը:

Լուսինին բաղդատմամբ մեզմէ շատ՝ շատ ա-
ւելի հեռու են աստղերը. անոնցմէ ոմանք մեր
երկրին նման են. արեւէն կ'առնեն իրենց լոյսը
եւ անոր շուրջը կը դառնան: Ասոնք Մոլորակ
կը կոչուին:

Ուրիշներ ալ կը նմանին արեւին, եւ անոր
պէս կը փայլին իրենց յատուկ լոյսով. ասոնք
են բուն աստղերը:

Երբեմն երկնից մէջ կ'երեւին գիսաւորներ.
ասոնք ալ աստղեր են բայց լուսաւոր պոչ մը
ունին:

Բոլոր այս երկնային մարմինները որոնք ան-
շարժ կ'երեւին, իրարու շուրջ կը դառնան. ի-
րենց շարժումները կանոնաւորուած են զարմա-
նայի ներդաշնակութեամբ մը :

Տիեզերքին զարմանալի ներդաշնակութիւնը
Աստուծոյ անձառ իմաստութեան ապա-
ցոյցն է :

57. ՏԱՆՁԵՆԻ ԵՒ ԴԴՈՒՄ

(Ա.Ռ.Ա.Կ)

Ատենով զըզում մը կար,
Տանձի ծառին զըրացի,
Քանի մը ամսուան մէջ
Ա'յնպէս շուտով կը բացուի,
Կ'ուռճանայ, կը բարձրանայ՝
Որ ծառին ծայր կը հասնի :
Տանձենին երբ առտըւանց
Խորունկ բունէն արձնցաւ,
Դղմենին վըրան ելած
Տեսնելով՝ շատ զարմացաւ,
« Ո՞վ ես դուն, ըսաւ տնոր,
Իմ վըրայ ուսկից եկար,
Ո՞ւր էիր կամ թէ ինտոր
Այսպէս շուտ գըլուխս ելար :

— Իմ անունըս կ'ըսուի զըզում,
Քու բովդ էի տնկըւած՝
Դեռ երեք ամիս չիկայ,
Տես մինչեւ ո՞ւր եմ հասած : »
Ծառն ըսաւ. « Հոս հասնելու
Ես քսան տարի յոգներ եմ,
Ի՞նչ հովեր, ի՞նչ ցուրտերու
Քաջութեամբ դիմացեր եմ :
Բայց զիտցիր, դուն որ շուտով
Մինչեւ երկինքն ես ելեր,
Նոյնպէս շուտ մ'ալ կը չորնաս,
Ու չես տեսներ լաւ օրեր : »

Ամէն պտուղ օտար է հասուն նկարէն առաջ :
Ամէն բան անկասար է ժամանակէն առաջ :

58. ԶՇԴԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Շատ անգամ հինգ վայրկեանի վրայ կը խօ-
սինք իբրեւ չնչին բանի մը : Հինգ տասը վայր-
կեանէն ինչ կ'ըլլայ : Բայց շատ մը մեծամեծ
փոփոխութիւններ եւ վնասներ առաջ եկած են
հինգ վայրկեանի կորուստէն :

Կառախումբ մը անհրաժեշտ պէտքի մը
պատճառով ստիպուեցաւ հինգ վայրկեան կանց

առնել կայարան մը: Բան մը չէր հինգ վայրկեանը: Բայց կայարանէն մեկնելէն ժամ մը ետքը, ճիշդ ժամանակին չկրնալով անցնիլ որոշեալ տեղէն՝ դիմացէն եկող կառախմբին բախեցաւ եւ հարիւրաւոր մարդիկ կորսուեցան — հինգ վայրկեանի համար:

Հինգ վայրկեանի տարբերութիւն մը պատճառ եղաւ Վաթէրլօյի դաշտին վրայ Նաբօլէօնի յաղթուելուն:

Պէնժամէն՝ հարուստ հօրեղբայր մ'ունէր որ խոստացած էր զինքը իր գործերուն վերակացու ընել: Որոշած էին որ տեղ մը գտնուին ժամը ճիշդ վեցին: Պէնժամէն քիչ մը տնտնաց եւ երբ ժամադրութեան տեղը հասաւ, մեծապէս զարմացաւ՝ հօրեղբայրը հոն չգտնելով: Հօրեղբայրն արդէն մեկնած էր:

Քանի մը տարի անգործ մնաց, երբ օր մը նամակ մը առաւ, որով մահամերձ հօրեղբայրը զինք կը հրաւիրէր՝ իրեն ժառանգ ընելու համար: Վազեց կայարան, բայց տեսաւ որ պայուսակը տունը մոռցած էր: Ետ դարձաւ պայուսակն առնելու: Հինգ վայրկեանէն կրնար հասնիլ: Իրաւ ալ հասաւ, բայց կառախումբը մեկնած էր: Ստիպուեցաւ յաջորդ օրը մեկնիլ՝ գնաց եւ հօրեղբայրը մեռած գտաւ, եւ անիծեց

պայուսակը՝ որ իր կեանքին թշուառ մնալուն պատճառ կ'ըլլար: Խեղճը չէր զիտեր թէ անոր բնէն պատճառը ինքն էր:

Ճշդապա՛հ եղի՛ր գործերուդ եւ խօսքերուդ մէջ:

Ո՛վ յուս՝ (ժիր) նա՛ կուշ:

59. Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Մ

Մայրիկ, նայէ՛, ի՛նչպէս սիրուն
Են այս ծաղիկներ:

Կարմիր, ճերմակ եւ ոսկեգոյն
Գաշտն է լեփ-լեցուն:

Ի՛նչ ալ անուշ հոտ ունին, մնայր,
Սիրեմ ես զանոնք:

Մին է զմրուխտ, միւսը գոհար՝
Գոյն ունին վառ վառ:

Մնայր, ո՛վ արդեօք զանոնք ըրաւ
Ո՞վ ցանեց այսպէս:

— Աստուանձ, տըղաս, նան որ տըրաւ
Մեզ բարիք անբաւ:

Մայրիկ, նայէ՛, ինչպէս աղուոր
Են այս թռչուններ,

Ունին փափուկ թեւ գունաւոր
Հանդերձ փառաւոր,

Ճիւղէ ի ճիւղ կը թռչըտին,

Անտառն է բուներ

Իրենց ճիւղ ճիւղ, ու՛ երբ կամին՝

Կը թեւեն յերկին.

Մայր, հոյ արդեօք զանոնք ըրաւ

Այսպէս գեղեցիկ :

— Աստուած, տըղաս, նա՛ որ տըլաւ

Մեզ բարիք անբաւ :

Մայրիկ, նայէ, ի՛նչպէս պայծառ

Են այս աստղիկներ.

Կը փայփլին յերկնից կամար,

Ու են անհամար :

Մին քան զմիւսն է լուսագեղ,

Եւ՛ մթուռեան մէջ՝

Իբրեւ մէլմէկ վառին կանթեղ.

Քանի՛ են շըբեղ :

Մայր, հոյ արդեօք զանոնք ըրաւ,

Ո՞վ վառեց այսպէս :

— Աստուած, տըղաս, նա՛ որ տըլաւ

Մեզ բարիք անբաւ :

Ո՞վ որ ըսաւ՝ Աստուած, Աստուած,

Նա մէ՛կ բանէ գուրկ չմնաց :

60. ԻՆՉՊԷՍ ՊԷՏՔ Է ԿԱՐԴԱԼ

(ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՏԵԼԻՔ)

Ինչպէս որ կը խօսինք, այնպէս ալ պէտք է կարդանք : Երբոր Յակոբ կը կարդայ, շարունակ նոյն ձայնը կը հանէ եւ ամէն մէկ բառին վրայ կը կենայ. կարծես թէ շունչը կը կտրի : Միթէ ատ աղէկ կարդալ է :

Անշուշտ ո՛չ :

Հիմայ մտիկ ըրէ իր բոյրը՝ Սաթինիկ՝ որ ընդհակառակն շատ շուտ կը կարդայ, բայց տեղ տեղ կը կենայ՝ երբոր *ստորակէտի*, *միջակէտի* հանդիպի, եւ աւելի կանգ կ'առնէ երբոր խօսքը *վերջակէտով* կը լմնայ : Ահա այսպէս կարդալու է ամէն տղայ :

Յովսէփ ալ կարդայու ատեն պակասութիւն մ'ունի. երբոր կէտ կամ ստորակէտ չիկայ՝ ձայնը կը կտրէ որ շունչ առնէ. շատ անգամ բառին կէսը կ'արտասանէ եւ դադրելէ յետոյ նորէն կը սկսի : Առանց կարդացածին իմաստն հասկնալու, երբեմն բարձր եւ երբեմն ցած ձայն կը հանէ : Լսողը կը կարծէ թէ Յովսէփ կ'երգէ կամ կուլայ, ինչու որ Յովսէփ լաւ կարդալ չի գիտեր :

Իսկ Պօղոս, կարդացած ատենը, ցոյց կուտայ

Թէ լաւ կը հասկնայ գրուածը, ինչու որ իմաստին համեմատ կը փոխէ ձայնը եւ հեռուէն լըտողը կը կարծէ Թէ Պօղոս իր գրքին հետ կը խօսի, ինչպէս կը խօսի եղբօրն ու հօրը հետ:

Արդեօք Յակոբ եւ Յովսէփ պիտի յաշողին Պօղոսին պէս կարգալու:

Անշնչտ, եթէ անոր պէս մտադիր ըլլան:

Յանտեսելութիւնն ու մտադիր աշխատութիւնը ամեն բան կը դիրացնեն:

61. ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱԻ

Գաշտերու մէջ ձիւնն հալեցաւ,

Կենդանարար սիւքն սկըսաւ:

Սառնամանիք, հողմ ձըմեռուան,

Կարճ միջոցի անյայտացան:

Բերկրութիւն է ամէն մարդոց.

«Քրիստոս յարեա՛լ ի մեռելոց»:

Այգի, պարտէզ զարդարուեցան,

Ծառերն ամէն կանաչացան,

Ծիծեռնակն ու ամէն թռչուն

Ողջունեցին նորեկ գարուն:

Յնծութիւն է հարուստ մարդոց.

«Քրիստոս յարեա՛լ ի մեռելոց»:

Բազմութիւնը մեծ ու փոքրը,

Ժողովուեցան եկեղեցին,

Հարս ու աղջիկ զարդարուեցան

Ինչպէս ծաղիկ գարնանային:

Բերկրութիւն է շատ շատ մարդոց.

«Քրիստոս յարեա՛լ ի մեռելոց»:

Ժամին դուռը՝ վիզը ծռած՝

Հագուստները պատառոտած

Քարի վըրայ ոտքը բուպիկ՝

Տեսէք, եղբայր, ո՞վ է կայնած:

Սուգ ու լաց է թըշուառ մարդոց.

«Քրիստոս յարեա՛լ ի մեռելոց»:

Մանկիկներով շրջապատուած՝

Նա աղքատ մ'է խեղճ ու քաղցած,

Նա տըկար է, անօգնական,

Մըխիթարենք, եղբայր, մենք զայն:

Տանջա՛նք, մա՛հ է թըշուառ մարդոց.

«Քրիստոս յարեա՛լ ի մեռելոց»:

Հարուստին ողորմութիւնը՝ աղփասին օրհնութիւնը:

Որ ողորմի աղփասին, փոխի սայ Աստուծոյ:

62. ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ՏԱՐՐԵՐ)

Մարմիններն ունին ուժ մը որով ուրիշ թեթեւ մարմիններն իրենց կը քաշեն, յոյս կ'արձակեն եւ կենդանիներուն մէջ շղային ցնցում կը պատճառեն: Այդ զօրութիւնը կը կոչուի *Ելեկտրականութիւն*:

Քրիստոսէն 700 տարի առաջ կ'ապրէր Թաղէս փիլիսոփան: Ան գտաւ մարմիններուն այդ զօրութիւնը՝ սամի միջոցաւ (*սաքոյն*):

Շփումը ելեկտրականութիւն յառաջ կը բերէ: Ինչպէս մուժ սենեակի մը մէջ, երբ կատուին կռնակը շփենք, իսկոյն կը նշմարուին փոքրիկ կայծեր. այս է ելեկտրականութիւնը: Կնքամոմով չուխայի վրայ շփելէ վերջը, երբ շիւղի մը մօտեցնենք, կնքամոմը զայն իրեն կը քաշէ: Նոյնպէս մագնիսն ու սամը շփուելով՝ փոքրիկ շիւղերը, ասեղը, եւայլն, իրենց կրնան քաշել, վասնզի ելեկտրական զօրութիւն կը պառունակեն:

Երկու տեսակ ելեկտրականութիւն կայ, մէկը կը կոչուի *Դրական* եւ միւսը՝ *Ժխտական*:

Դրականն ու բացասականը զիրար կը քաշեն, իսկ համասեռները, երբ իրարու հանդիպին, իրար կը վանեն:

Գիտութիւնը *սգիտութեան խոստովանութիւնն է*:

63. ԳԻՒՂԱՑԻ ԵՒ ՕՋ

(ԱՌԱԿ)

Օձ մը եկաւ զիւղացիին տընակը, Կ'աղաչէր որ զինքը առնէ իրեն քով: Պարապ կենալ, զուր հասց ուտել չէր միտքը, Հապա կ'ուզէր ապրիլ ճակոյին բըրտինքով. «Տղաքըդ ես նայիմ, կ'ըսէր, զաւկիս պէս. Դուք անուննիս գէշ էք հասներ, զիտեմ ես. Օձ որ կ'ըսէք ամէնն ալ չար կը կարծէք, Միշտ ապերախտ, չարածընի կ'անուանէք: Ո՛չ սէր ունին, կ'ըսէք եւ ո՛չ զըթութիւն, Չեն խընայեր եւ ո՛չ իրենց զաւակնուն: Վա՛յ մեր գլխուն, ճշմարիտ է, քնն ըսեմ. Բայց ես, հաւտան, որ բընաւին այնպէս չեմ. Մինչեւ հիմա ես մէկ մարդ մ'ալ չեմ խածեր, Փոքրիկ վընաս մ'ալ ուրիշին չեմ ըրեր: Ես իմ խայծոցս անգամ հանել կուտայի Առանց անոր՝ Թէ՛ ողջ մնալս զիտնայի:

Չերկնցընեմ պոչսս վըկայ,
Որ ինձի պէս լաւ օձ չիկայ,

Ա՛լ, դուն զընն ու մրտածէ, բանրեկամ,
Թէ՛ քու տըղաքդ ինչպէս սիրով կը հոգամ:

— «Քեզի բան մը ըսեմ, Էղբայր,
Դարձաւ ըսաւ զիւղացին,

Խօսքերդ իրան ալ լինին,
 Քեզ տունս առնել չեմ կրնար:
 Սեպենք թէ քեզ իմ տանըս մէջ հաւնեցան՝
 Ո՞չ ապաքէն
 Բարի օձին ետեւէն
 Հարիւր չար օձ ալ տունէս ներս կը սողան.
 Անշուշտ, քանի մը օրէն,
 Բոլոր իմ խեղճ տըղոց մուխը կը մարեն:
 Ա՛ս ալ ըսեմ, բնրեկամ,
 Քու հետդ ապրիլ ես չեմ կարծեր որ կրնամ,
 Չեմ լսած որ սոխին անուշը լինի,
 Օձին աղէկն ալ կըրողը թող տանի»:
 Միտքըս արգետք լաւ հասկըցնք,
 Հանրեր, մանրեր, դաստիարակք:

Հեռու կեանակ չար շնկերներէ:

Արսաֆին երեւոյթէն յղատեմք մարդերդ:

64. Գ Ի Ր Ք Ը

Աղքատ ծնանիլ, որդեակ իմ, դժբաղդու-
 թիւն մը համարուած է: Լան, այս դժբաղդու-
 թեան առաջին դարմանն է ուսումը: Նա՛ որ
 լաւ դաստիարակութիւն առած է, իսկոյն կը
 զգայ թէ իր արժէքը կրկնապատկուած է: Նա

առաւել կը յարգէ իր անձն եւ առաւել կը յար-
 գուի զինք ճանչցողներէն:

Ուստի վայրկեան մ'իսկ մի կորսնցներ,
 երբ երթաս նստիս դպրոցի նստարաններուն
 վրայ: Սիրէ՛ գիրքդ որով կը ջանաս լուսաւորել
 մատաղ իմացականութիւնդ. սերտէ՛ զայն փու-
 թաջան, եւ մի առ մի խլէ անոր բոլոր դասերը:
 Փոքրիկ գիրքդ կը սիրէ զքեզ, թէեւ դուն մտքէդ
 անգամ չես անցըներ. բարեկամ մ'է այն որ քեզ
 կը խօսի եւ կ'ուզէ զքեզ լուսաւորել: Փոքրիկ
 սեւ կէտերէ բաղկացած այս կանոնաւոր սո-
 դերը, որ աչքիդ առջեւ կը պարզուին, զանոնք
 ո՞վ տողած է: Եթէ ոչ՝ զքեզ սիրողի՛ մը ձեռքը:
 Մայրդ չէ մինակ որ խանդակած աչքով կը դիտէ
 քեզ. նա ալ, որ քեզ կը խօսի հոս՝ զրքիդ ձայ-
 նով, անժանօժ՝ այլ անձնուէր բարեկամ մ'է որ
 կը բաղձայ երջանիկ տեսնել քեզ: Անսա՛,
 որդեա՛կ իմ, զրքիդ դասերուն, սերտէ՛ որչափ
 կրնաս: Իմաստութիւնը տակաւ առ տակաւ կու
 զայ, քանի տգիտութիւնը խոյս տայ, եւ իմաս-
 տութիւնը երջանկութիւն է:

Ուսում եւ դաստիարակութիւն կը հարթեն
 կեանքի ճաւքան:

Տգիտութիւնը մտքին գիշերն է:

65. Մ Ա Յ Ր Ի Կ Ս

Ո՞վ կերակրեց զիս տալով ծիծ անուշ,
Ո՞վ առաւ իր գիրկն որ ննջեմ մուշ մուշ,
Իմ վարդ երեսիս ծաղիկներ Թափեց.

—Մայրի՛կս:

Երբ իմ աչքերէս փախաւ քուն՝ գնաց,
Ո՞վ ինձ անուշիկ օրօրներ ասաց,
Եւ թեւերուն մէջ օրեց որ չի լամ.

—Մայրիկս:

Ո՞վ նստաւ հսկեց իմ մատաղ գլխուն,
Երբ մէջ որրանիս ննջէի սիրուն,
Եւ սիրոյ բաղրիկ արցունքներ Թափեց.

—Մայրիկս:

Երբ կրծու ցաւով կուլայի ես միշտ,
Ո՞վ իմ աչք սրբեց, թեթեցուց իմ վիշտ,
Ահ ու դող ըզգաց որ ես չմեռնիմ:

—Մայրիկս:

Ո՞վ վազեց օգնել երբ ես ինկայ վար,
Եւ պատմեց ինձ վէպ որ լինի ինձ ճար,
Պագաւ ցաւած տեղն որ տանի դարման.

—Մայրիկս:

Ո՞վ աղօթք ուսուց իմ բերնիս բնբուշ,
Որ պաշտեմ Աստուած, ըլլամ միշտ ըզգուշ,
Եւ խելքով շնորհքով իմ կեանքս անցընեմ.

—Մայրիկս:

Եւ կրնամ երբէք մոռնալ քեզ, հոգիս,
Դուն որ սիրեցիր ու հոգացիր զիս,
Եւ այնչափ ցաւեր սիրով քաշեցիր
—Մայրիկս:

Ո՞հ, այդպիսի բան միտքէս չի անցնիր,
Եւ Դուն, ո՞վ Աստուած, իմ արեւ պահիր.
Յուսամ վարձատրել քու անբաւ հոգեր,
—Մայրիկս:

Իսկ երբ ըլլաս դուն տրկար՝ պառաւուկ՝
Իմ հրզօր բազուկ քեզ լինի նեցուկ,
Ե՛ս պիտի սփոփեմ բոլոր քու ցաւեր,
—Մայրիկս:

Եւ երբոր տեսնեմ որ գլուխը ծռուի,
Ե՛ս պիտի հըսկեմ մօտ քու սընարի,
Եւ սըրտիս խորէն պիտ' արտօսըր Թափեմ,
—Մայրիկս:

Երախսապարս ըլլանի մեր ծնողիին, եւ
ջանանի փոխարինել անունց անձնուի-
րուքիւնն ու զոհողութիւնները:

Ի՛նչ անուշ է մօր յիշատակը. ոչինչ
կրնայ մեր արեւն ջնջել զայն:

66. ՇԱՆԹԱՐԳԵԼ

(ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՅ ՏԱՐՐԵՐ)

Կայծակն ելեկտրականութենէ առաջ կուգայ: Երկու ամպ իրարու բովէ անցած ատեն՝ մէկուն ելեկտրական զօրութիւնը միւսին տեղը բռնել կ'ուզէ եւ այսպէս երկու հակառակ զօրութիւններ միանալով կրակէ գունտի պէս կ'ըլլան եւ ասկէ կը գոյանայ կայծակ (շանթ) եւ որոտում (գողալ):

Կայծակը երբ տեղ մը կ'իջնէ, կ'այլլէ՝ կը փլցնէ շէնքերը, կը սպաննէ կենդանիները եւ կ'աւերէ ամէն ինչ: Բայց Ֆրանքլին անուն Ամերիկացին ասոր առաջքն առնելու համար հնարած է շանթարգելը:

Երկայն ձողի մը ծայրը կը հաստատեն մետաղէ գաւազան մը. այս գաւազանին վարի ծայրէն շղթայ մը կը կապեն եւ ձողին երկայնութեամբ կ'իջեցնեն մինչեւ մօտաւոր հորի մը մէջ: Կայծակը, որ ելեկտրական հոսանք մ'է, շղթային վրայէն կ'իջնէ մինչեւ հորին տակը, ջուրին մէջ, առանց շէնքերուն վնասելու:

Բարձր եւ սուր կատարներ ունին աւելի ձգողական զօրութիւն, ասոր համար է որ կայ-

ծակը կ'իջնէ բարձր տեղեր: Ուստի փոթորիկի ժամանակ բարձր ծառերու տակ պատուարուիլ վտանգաւոր է:

Մարդկութեան ճշմարիտ բարեւարներն ան'նէ եւ որ արդիւնաւոր գիշտով մը բշուռառութիւնները քերթեցնելու կը սասարեւն:

67. ՄԱՄՈՒԿՆ ՈՒ ՇԵՐԱՄԸ

(ԱՌԱԿԻԿ)

(Նմանողաբար)

Վարպետ ոստայնանկ մամուկներէն մին՝

Մի օր, ծաղրելով՝ ըսաւ շերամին.

«Ո՛վ խեղճ կենդանի,

Չես տեսներ՝ քանի՛

Կարճ միջոցի մէջ կը յաջողիմ ես

Ծածկել՝ իմ ցանցովս՝ ամբողջ պատ ու կէս.

Մինչդեռ դուն՝ դանդաղ,

Լըռին ու խաղաղ՝

Մ'յնքան քիչ գործող ես, եւ յամբընծաց:» —

Պատասխան՝ շերամն սապէս տալ փութաց.

— «Մամուկդ ինքնագով,

Որ քու հիւսուածքով

Կը պարծիս, այդ գործդ անարժան, անպէտ՝
Ի՞նչ կ'արժէ. ոչի՞նչ, այսօր եւ յաւէտ.

Մինչ ես օգտակար

Մի բանի համար

Կ'աշխատիմ՝ որ է՝ Թէպէտ եւ սակաւ,

Այլ լա՛ւ :»

Օգտակարութիւնը արժէքին փորձաքան է :

Չանանք օգտակար բան մ'ընելո՞ւ՝ հոգ
չէ՛ թէ փոքր ըլլայ :

68. ԿՄԱԽՔ

Կմախքը ոսկորներուն ամբողջութիւնն է,
որ մարմինին մասերուն իբր նեցուկ եւ պաշտ-
պան կը ծառայէ : Այսպէս՝ գանկը եւ ողնա-
շարը կը պահպանեն ուղեղը եւ ողնածուծը :
Կողին ոսկորները կը պաշտպանեն սիրտն ու թո-
քերը : Բազուկին ոսկորները ձեռքի նեցուկներն
են, իսկ ազդրին ոսկորները՝ ամբողջ մարմինին :

Մանուկներուն ոսկորները բաւական ժա-
մանակ կակուղ եւ առաձգական կը մնան : Եթէ
անոնց պնդանալը ուշանայ, յայտնի է Թէ տղան
ողնաքեֆութիւն ըսուած հիւանդութեան են-

Թակայ եղած է : Այդ մանուկներուն սրունքը
իրենց մարմինին ծանրութեան տակ շրջանա-
կաձեւ կը ծռին, ողնայարը կը կորանայ եւ
ողնածեք տղան ընդհանրապէս կուզ կ'ըլլայ :

Ողնածեքութիւնը առաջ կուգայ երբեմն՝
մանուկներուն՝ ժամանակէն կանուխ կածէ
կտրուելուելէն : Յաճախ՝ սնունդի նուազու-
թեան եւ առողջապահութեան կանոններու զան-
ցառութեան արդիւնք է : Այսպիսիներուն կա-
րեւոր դարմանն է լաւ սնունդ, բացօդեայ
կեանք եւ խոնաւութենէ զգուշութիւն :

Առողջութիւնը հարստութիւն է :

Հոգածո՛ւ ըլլանք մեր մարմինին առող-
ջութեան :

Առողջ միտք առողջ մարմնի մէջ :

69. ՏԱՍՆԱԲԱՆԵԱՅ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՔ

Դ Պ Ր Յ Ա Կ Ա Ն Տ Ղ Ո Ց

1. Ամէն առաւօտ, արեւուն յուսով
Իսկոյն անկողնէդ դուրս պիտի ցատկես .
2. Երեսդ ու ձեռքերդ՝ առատ պսպ ջրով
Պիտ՝ անհրաժեշտ լըւաս ու սրբես .

3. Նոյն օրուան դասերգ՝ ուշադիր մըտքով
Պիտի վերըստին հեգես ու սերտես.
4. Յետոյ անդանդաղ, եւ ուրախ դէմքով՝
Ուղղակի պիտի դպրատունն վագես.
5. Հոն, ակնածանքով եւ անկեղծ սիրով
Պիտի վարժապետդ յարգես ու պատուես :
6. Հընագանդուծեամբ, անդուլ, անխըռով
Անոր պատուէրները պիտի կատարես :
7. Եւ՝ բընաւ երբէք՝ ձայնով ու խօսքով՝
Զբախտի դասին խանգարում առնես :
8. Տետրակդ ու գրքերդ ալ՝ մեծ խընամքով
Պիտի անաղարտ եւ մաքուր պահես :
9. Եւ՝ քեզ բարեկամ լին ուրջելով՝
Բարի տըղոցմէ միայն պիտ' ընարես :
10. Ամէն իրիկուն՝ լրօնիկ ու շուտով
Դպրոցէն շիտակ տուն պիտի դիմես :

— Տղաք կանոնիսէն վարժութիւն քող
սսանան կանոնաւոր աշխատութեան եւ
ճշդապահութեան :

— Սիրելի ըլլալու գիտարու միջոցներէ
մին է բարեկրթութիւնը :

— Դպրոցը բարոական դարբնոց մ'է ուր
կը կռուի կը կոփուի մանուկին միտքը :

ԴՕ. ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՈՒ ԻՌԻՄԲԵՐԸ

Առարկաներուն խումբերն այլեւայլ անու-
նով կ'որոշուին, այսպէս. դէզ մը խոտ, բոյլ
մը աստղ, հոյլ մը ծաղիկ, պրակ մը թուղթ,
տրցակ մը բանալի, կապոց մը մանած, խուրճ
մը հասկ, ծրար մը կտաւ, կարգ մը աշակերտ,
գունդ մը զօրք, բեռ մը փայտ, կոյտ մը հող,
տորմիղ մը նաւ :

— Նոյնպէս կ'ըսուի. ձեռք մը հագուստ,
փունջ մը ծաղիկ, հատոր մը գիրք, զլուխ մը
սոխ, լոճ մը սապոն, ափ մը չաւիչ, պտղունց
մը աղ, կոմ մը ապուխտ, պճեղ մը սխտոր,
շերտ մը հաց, ողկոյց մը խաղող :

Ամէն բանի մէջ կարգ կանոն պահեմք :

Ամբողջը մատերէ կը բաղկանայ :

Շատ մը փոքրիկ բաներ միանալով՝ կը
կազմեն ամբողջութիւն մը. բայց շատ մը
անխելցներ իմի հաւաքուելով՝ խելացի մը
յեն արժեր :

Կարի կարի ջուրով
Կ'ըլլայ ահագին ծով :

Դ 1 . ՃՆՃՂՈՒԿՆ ՈՒ ՆԱՊԱՍՏԱԿԸ

(Ա Ռ Ա Կ Ի Կ)

(Նևանոդարար)

Ազուաւ մը իր սուր ճիրաններուն տակ
 Բռնած էր ուժգին մի խեղճ նապաստակ .
 Տեսաւ զայն ճնճղուկն ու գոչեց . « Ը՛նկեր,
 Սըրընձաց ոտքերդ ուր էիր ձրգեր . . . »
 Բազէ մ'որ կ'անցնէր՝ լըսեց այս խօսքեր,
 Սըրացաւ եկաւ եւ ճնճղուկն որաց :
 Նապաստակն յայնժամ իր սրտին խորէն
 Խնդաց ու դարձաւ հարցուց հեզնօրէն :
 — « Ո՞ւր ձրգեր էիր թեւերդ սըրընձաց . . . »

Ուրիշին դժբախտութեան վրայ մի' խնդար :

Դ 2 . Ա Ն Շ Ա Շ Ա Խ Ն Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Շատ աղքատ մարդ մը գտաւ քսակ մը
 որուն մէջ 100 ոսկի կար : « Աս ստակն իմն չէ,
 ըսաւ ինքնիրեն, պէտք է տէրը փնտռեմ : »

Իսկոյն մունետիկ կանչել կուտայ թէ քսակ
 մը ոսկի կորսնցնողը իրեն դիմելու է : Քսակին
 տէրն եկաւ գտաւ զինքը եւ այնպէս մը տուաւ
 պէտք եղած բացատրութիւնները որ կ'ապա-

ցուցանէր թէ ստուգիւ քսակը իրն է : « Շատ ու-
 րախ եմ, ա՛ռ քսակդ, » ըսաւ աղքատը : Մարդը
 ուրախ եւ երախտագէտ ըլլալով՝ կ'առաջարկէ
 աղքատին 20 ոսկի տալ . բայց աղքատը կը մեր-
 ժէ : Տասն ոսկի կուտայ եւ աղքատը նորէն կը
 մերժէ : Այն ատեն քսակին տէրը նետելով ա-
 նոր առջեւ իր քսակը . « Ա՛ռ, քեզի՛ պահէ, կ'ը-
 սէ, քանի որ փոքրիկ նուէրս չես ընդունիր, ես
 ալ չեմ ընդունիր քսակը : »

Աղքատը, անոր սիրտը չփիրաւորելու հա-
 մար, ոսկի մ'առաւ եւ իսկոյն տուաւ կոյր
 մուրացկանի մը որ անկէ կ'անցնէր :

Ազնիւ արժի արգասիք է անշահախնդրու-
 րիւնը :

Դ 3 . Վ Է Պ — Ա Ռ Ա Կ

Մի օր, թագաւոր մ'ելած էր որսի
 Հեան ունենալով հինգ-տասն ըսպաներ,
 Եւ իր բընակած քաղքէն մեկուսի
 Մի այգեստանի խիտ մօտէն կ'անցնէր :
 Շատ տաք էր արեւն, եւ սաստիկ ծարաւ
 Իր արքայական կոկորդն էր պատեր .
 Երբ հազիւ իր ձին քիչ մ'յառաջ տարաւ

Եւ իր բիժն բզզաց զովարար հոտեր ,
 Եւ ահա յանկարծ նշմարեց մի ծառ ,
 — Այգեստանին մէջ մի նարընջենի —
 Որ կարմիր , դեղին , պարարտ ու պայծառ
 Բիւր նարինջներով պըճնէր գեղանի :
 Շուտ մը բըշեց ձին , զընաց անոր քով ,
 Եւ , մէկ հատ նարինջ քաղելու մտաբով ,
 Երկնցուց իր ձեռքն... : Այլ՝ անմիջապէս
 Ետ քաշելով զայն՝ ըսաւ ինքնիրեն .
 — «Եթէ մէ՛կ նարինջ միայն փրցնեմ ես ,
 Մարդիկս այգեստանն աւերա՛կ կ'ընեն :»

Մեծերը քո՛ղ զգուշանաւ յար օրինակ տալէ :

74. ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒՆ ԶԱՅՆԸ

Կենդանիները կը հանեն այլ եւ այլ ձայ-
 ներ որոնք տարբեր անուններ ունին : Այսպէս .
 շունը կը հաջէ , քածը կը կաղկանձէ , ոչխարը
 կը մայէ , այծը կը պապաջէ , կովը կը բառաջէ ,
 եզը կը փչէ , ձին կը վրնջէ , էջը կը զուայ , գայլը
 կ'ոռնայ , արջը կը մռմռայ , փիղը կը գոչէ , խո-
 զը կը կանչէ , առիւծը կը մռնչէ , կատուն կը մը-
 լաւէ , վագրը կը խռնչէ , հաւը կը կարկաչէ ,
 գորտը կը կռնչէ , արագիլը կը կափկափէ , ա-

ղաւնին կը մնչէ , օճը կը սուլէ , կոկորդիլոսը
 կ'աշխարէ , Թուժակը կը խօսի , արտոյտը կը
 գեղգեղէ , սոխակը կը դայլայլէ , ճնճղուկը կը
 ճռռողէ , ճանճը՝ մեղուն եւ եղնակը կը բզզան :
 Մա՛րդ միայն իր միտքը կը յայտնէ խօսքով .
 ան միայն զխտէ իմաստ մը տայ իր հանած ձայ-
 ներուն :

Փառք տալիս Աստուծոյ՝ այն առէն թարխնե-
 րուն հաւաւար զոր մեզի պարգեւած է :

75. ՕՐՕՐ ՄԱՆՆԻԿԻՆ

(ՄԱՅՐԸ ԿԵՐԴԷ)

Քունն է եկեր իմ Մաննիկիս ,
 Առնեմ օրեմ մէջ իմ զրկիս ,
 Պատմեմ վէպեր աղաւնեկիս ,
 Մինչեւ տանի քունն իմ զաւկիս :
 Աստղեր ծագեր , ատենն է ուշ ,
 Ա՛լ ծանրացեր աչքն իր մեղուշ ,
 Երգեր ըսեմ անուշ անուշ ,
 Թող քընամայ հոգիս մո՛ւշ մուշ :
 Հանգչի զխիկն իր ոսկեհեր՝
 Կուրծքիս վըրայ տրոփուն յիւր սէր ,
 Շոյեմ սամոյր քնբուշ մագեր ,
 Թող ոսկեղէն զան երազներ :

Օրօ՛ր, օրօր՛, Մաննիկս աղուոր,
 Քու ծնողքիդ Թագ փառաւոր,
 Օրօ՛ր օրօ՛ր, սրտիս հատոր,
 Հայր երկնաւոր տայ քեզ շա՛ն օր:
 Ննչէ ծաղիկն ի ծրղօտին,
 Ննչեն փոքրիկ գառներն հօտին,
 Գլուխը Թեւին տակ՝ յիւր բունին
 Ննչէ հեզիկ եւ աղաւնին:
 Նիրհէ՛, դուն ալ, իմքս Թռչուն,
 Համբոյրիս տակ տանի քո բուն.
 Հանգչիս խաղաղ մինչեւ առտուն
 Սոխակին հետ զարթնուս եւ դուն:

Ի՛նչ քաղղաւորութիւն է մանուկին հաւատ
 վայելելը մօրը խնամփները եւ զարգանալ
 անոր հոգածու եւ գորովայից հակողու-
 քեան տակ:

76. ՅԱԿՈՒԲ ԵՒ ԿԱՏԱՐԻՆԷ

Յակոբ գէշ կերպով կը վարուի Կատարինէ
 անուն սպասուհիին հետ. շարունակ անոր հետ
 կ'իյնայ եւ կը փափաքի որ իր ծնողքը յանդի-
 մանեն զնա:

Օր մը, Յակոբ սենեակին մէջ առանձնա-
 ցած է՝ իր դասերը պատրաստելու համար.
 բայց, փոխանակ աշխատելու, պատուհանին
 առջեւ կը նստի, եւ կը նշմարէ որ Կատարինէ
 կը խօսակցի Մարիամ անուն դրացի աղջկան մը
 հետ:

Կը սկսի պոռալ, «Պարձեալ կը շատախօ-
 սես, Կատարինէ, ինչ կը պատմես Մարիամին:

—Քեզի համար կ'ըսէի Թէ ծոյլին մէկն ես,
 այնպէս որ՝ փոխանակ զրասեղանիդ առջեւ
 նստիլ աշխատելու, պատուհանին առջեւ նստած՝
 պարապ ժամանակ կ'անցընես:»

Դրացուհին կը ծիծաղէր. բայց Յակոբ չ'էր
 ծիծաղիր:

Ուրիշները ծաղրելը փոփրոգութիւն է:

77. ՀԱՐՍՆՑՈՒ ԿՈՅՍ

Հարսնիքի օրն ալ եւս հասաւ,
 Մըկօ աղբար հարսնառ եկաւ,
 Որմէ խնդրեց կոյս հարսընցուն.
 —Պարոնտատցուս, զիս քո ի տուն
 Դեռ չի տարած, ա՛հ, տնոր հետ քեզ
 Երուսաղէմ, որ ըլլամ ես՝
 Հաճի հարսնուկ:

Յետոյ Վիրապ, Էջմիածին՝

Որ ըլլամ ես փառքով կրկին

Հանուռմ հարսնուկ :

Յետոյ ի Վանք սուրբ Կարապետ՝

Որ ըլլամ քեզ երախտագէտ

Տիկին հարսնուկ :

Յետոյ Վարազ, անտի ի Սիս՝

Որ ըլլամ ես ի փառս փեսիս

Խարուն հարսնուկ» :

Խօսքը կրտրեց պարոնտատցուն .

— «Ելեր եմ ես, Աղջիկս, իմ տուն

Տանիլ ըզքեզ . դուն ելեր ես

Ձիս հանելու իմ տընակէս :

Կեցիր բարով, շէն կեցիր, շէն,

Ինձ հնրս պէտք է, հնրս տընաշէն,

Ո՛չ Թէ աղջիկ

Շատաշրջիկ» :

Չեր արեւուն, ո՛հ, ես մեռնիմ,

Չեր ոտներուն ես կը փարիմ,

Ո՛վ իմ ազնիւ, կոյս աղջիկներ,

Տխտիկ ըրէք դուք ձեր տեղեր .

Սրտով, հոգով նայեցէք դուք,

Ըլլալ հաճի, հանուռմ հարսնուկ :

Պէտք է ջերմ սիրով կապուիմք մեր զնեսանեկան կնուրիս :

78. Հ Ո Մ Ա Ն Ի Շ Բ Ա Ռ Ե Ր

Կան բառեր որ իրարու մօտ նշանակութիւն կուտան, ինչպէս, բանւոր - գործաւոր, աւագ - մեծ, որմ - պատ, մատեան - գիրք, վաճառել - ծախել, ննջել - նիրհել եւ քնանալ, երերցնել - շարժել, պոչ - ազի - տտուն եւ գէս, կողմ - կոյս եւ դի, իղձ - փափաք եւ տենչ, ընծայ - նուէր եւ պարգեւ, խուժան - ամբոխ, ուրախութիւն - բերկրանք - ցնծութիւն եւ խնդութիւն, ձեւ - եղանակ - ոճ եւ կերպ, ախումբ - ժողով - կաճառ եւ գումարում, երանգ - գոյն եւ թոյր, հովանի - շուք եւ ստուեր, շիթ - կաթիլ եւ կայլակ, տապանգերեզման եւ շիրիմ, ճիրան - մագիլ եւ ճանկ, որկոր - կոկորդ, ոտնաման - կօշիկ - ոտից, ծուղակ - թակարդ, աւիշ - թարախ, վախճանվերջ, տուժել - մլասել, ասր - բուրդ, ազգ - ծանուցում, զեկոյց - յայտարարութիւն եւ այլն :

Նմանութիւնը նոյնութիւն չէ :

Նմանն զնմանն սիրէ :

79. ՀՈՎԻՒՒՆ ԵՐԳԸ

Ես բարձր լեռան սուրբ սարի վրայ
 Խաղաղ կ'արածեմ, Տէր, իմ հօտերը,
 Գիշեր ու ցորեկ Քու տեսոյդ կարօտ
 Քեզի կը սպասեն իմ ոչխար, իմ հօտ:
 Արդեօք կը լինի որ զՔեզ մի օր
 Տեսնեմ ու սիրեմ որպէս զըթոտ հօր:
 Արդեօք կը լինի որ մի օր 'Գուն գաս,
 Իմ վըրանիս տակ բարի հիւր դառնաս:
 Ո՛վ Տէր, իմ վրանս երբոր դուն հիւր գաս,
 Եւ բարի ողջոյն սիրով ինձի տաս,
 Ոտքերդ կը լըւամ ջրով՝ պաղ, յտակ,
 Քեզ հանգիստ կուտամ իմ վըրանիս տակ:
 Ինչպէս Աբրահամ ծերունի հայրիկ,
 Կը հիւրընկալեմ Քեզ, Տէր իմ քաղցրիկ,
 Քեզ համար կը զոհեմ գառըն անարատ,
 Կը խնկեմ բուրում աշխարհ արարատ:
 Կաթ, սեր, կարագով կը կազմեմ սեղան
 Եւ ծաղիկներով կը զարդարեմ զայն,
 Քեզ կը խմցընեմ մեղրի օշարակ,
 Կ'ածեմ իմ սրինգով երգ քաղցրանըւագ:
 Թարմ շուշաններով՝ կարմիր, ըսպիտակ՝
 Քու զլխուդ համար կը հիւսեմ պըսակ:
 Ասրով եմ զործած փափուկ պատմուճան
 Չոր Քեզ կ'ընծայեմ մեր սիրոյ նըշան:

Ինձմէ կը հեռանաս, Տէր, 'Դու զոն սրտիւ
 Եւ՝ «Մնաս բարո՛վ, կ'ըսես, հեզ հովիւ»:
 Քեզ կ'առաջնորդեմ մինչ լեռան կատար
 Եւ համբուրելով կը դնեմ ճանսպարհ:

Ա՛յց ըրէ մի օր այս սուրբ մարգաստան,
 Այցելէ՛ դու մեզ, Տէր իմ պատուական,
 Չի, ի սկզբանէ դու հովիւներին
 Էիր պահապան եւ պաշտպան վերին:
 Մի՞թէ ես՝ խեղճուկ հովիւըս՝ նոյնպէս
 Չունիմ այնքան շնորհ որպէս Քոյդ Մովսէս:
 Մի՞թէ Աբրահամ, Իսահակ եւ Յակոբ
 Միայն սիրելի եղան Քեզի մօտ:

Բարի հովիւը իր անձը կը նուիրէ իր
 ոչխարներուն:

80. ՄԻԱՄԻՏ ՈՐՍՈՐԴԸ

Միամիտ քաղաքացի մը, որ իր ունելիէն
 զատ ուրիշ զէնք չէր գործածած, որսորդութիւն
 ընել ուզեց, Ամէն անգամ որ որսի կ'երթար,
 ձեռնուռնայն կը դառնար: Օր մը շատ յոգնած
 կը վերադառնար, երբ ճամբան կը հանդիպի
 տղու մը որ ողջ ճագար մը կը տանէր: Լնւ,
 ըսաւ ինքնիրեն, այս անգամ որս պիտի ու-
 նենամ: Ուստի ճագարը կը գնէ, չուան մը կ'առ-

նէ, մէկ ծայրն անասունին ոտքին կը կապէ եւ
միւս ծայրն ալ ծառի մը ոստին: Յետոյ քանի
մը քայլ ետ ետ կ'երթայ, նշան կ'առնէ եւ հրա-
ցանը կ'արձակէ. գնտակը չուանը կը կտրէ եւ
ճագարը կը փախչի իր բոլոր ուժով:

Աննիս մա'րդը միայն կ'ուզէ փառաւորուիլ
իր չունեցած կամ իրեն չյփերաբերած բանով:

Յ 1. ԱԳՌԱԻ ԵՒ ԽԻԿԱՐ

Ազուան աղաչէր

Խիկարին,

Թէ քնչ դեղ տալ պէտք էր

Իր ձագին:

Պնդէր Թէ՛ ցաւն է սաստիկ,

Անողորմ մահն է մօտիկ»:

Իսկ Խիկար պատասխանէր.

«Գընա՛, Ա՛զուա, մի տերեւ բեր,

Որուն վրայ ծիրտ չը լինի

— Ծի՛րտ ազուա՛ի»:

Գնաց Ազուա,

Բայց չի գտա՛ւ...

Ի դէպքս նեղ օրերու

Կը լըսես, բարեկամ դու,

Ո՛չ, չես գտներ ցաւերուդ դեղ՝

Թէ պղծեր ես ամէն տուն տեղ:

Յ 2. ԿԵՂԾ ԱՌԱՏԱԶԵՌՆՈՒԹԻՒՆ

«Կարկանդակէս դուն ալ կ'ուզես, ըսաւ
փոքրիկ Լուսիա իր մեծ քրոջը՝ Մարիամին:

— Ո՛չ, շնորհակալ եմ, սիրունիկս, ո՛րչափ
ազնիւ ես»:

Լուսիա՛ այս յարգական խօսքը լսելով եւ
այսչափ դիւրագնի ազնիւ կոչուելով՝ շատ գոհ
եղաւ. միեւնոյն նուէրն ըրաւ նաեւ իր փոքր
քրոջ՝ Մաննիկին: «Հարկաւ կ'ուզեմ,» պատաս-
խանեց Մաննիկ: Լուսիա՛ քիչ մը զարմացաւ.
կը կարծէր Թէ Մաննիկն ալ իր մեծ քրոջը պէս
պիտի ընէր եւ չպիտի ընդունէր: Այլ սակայն
իր կարկանդակէն մաս մը տուաւ անոր՝ քիչ մը
դժկամակութեամբ:

Մինչդեռ Մաննիկ կ'ուտէր իրեն տրուած
կարկանդակի կտորը, Լուսիա կ'ըսէր ինքն ի-
րեն. «Մաննիկն ազնիւ չէ. իմ կարկանդակս
կ'ուտէ»:

Հուսիայի առատաձեռնութիւնը կեղծ էր
ուրեմն :

Քան մը նուիրողը՝ պէտք է արժանաց նուիրէ
եւ զոն ըլլայ՝ երէ ընդունուի իր նուերը :

83. ՍՈՂՈՄՈՆ ԵՒ ԷՇ

Սողոմոն պնդէր առ Տէր,

Որ ելլեն կենդանիներ

Իւր ի տես

Ի հանդէս :

«Մի՞թէ չեմ ես, կը յեղեղէր,

Ազամայ չափ հաճոյ քեզ, Տէր» :

Գըծացաւ Տէր եւ կատարեց,

Զոր Սողոմոն խնդրեց հայցեց :

Առիւծ, կատու, արջ, գայլ եւ կով

Եկան անցան շէնքով — շնորհքով :

Այլ երբ իշուն եկաւ կարգը,

Այնպէս զըռաց անշնորհքը,

Մինչեւ ազշիլ միւսներուն

Եւ հարցընել մեր Իշուն

Թէ էր ինքն այ պարկեշտ՝ իրենց պէս՝

Սողոմոնին չուզեց զալ ի տես :

— «Ա՛հ, թէ ձեզ պէս երեսէի,

Ըսէք, Սողոմոն ինչպէս պիտի

Տեսնէր իսկոյն

Իմ իշուծիւն :»

Անօգուտ է անխելիք ու կոպիտ մարդէն շար
քան սպասել :

Էշը իր իշուծիւնը՝ գէշը իր գիշուծիւնը :

84. ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

Բարձրեալն Աստուած այն օրից

Երբ հաճեցաւ շունչ փրչել,

Իմ հողանիւծ շինուած քին

Կենդանութիւն պարգեւել,

Ես՝ անբարբառ մի մանուկ՝

Երկու ձեռքս պարգեցի

Եւ իմ անգօր թեւերով

Աշխատութի՛ւն գրրկեցի :

Մինչ զիշերը՝ անհանգիստ՝

Օրօրոցում կապկապած՝

Լալիս էի անպաղար,

Մօրըս բունը խանգարած՝

Խնդրում էի նորանից

Բազուկներըս արձակել .

Ես այն օրից ուխտեցի

Աշխատութիւնը սիրել :

Թոժով լեզուիս մինչ կապերն
Արձակուեցան բացուեցան,
Մինչ ծրնողքս իմ ճայնից
Խնդացին ու բերկրեցան,
Նախկին խօսքն որ ասացի
Չէր հայր կամ մայր կամ այլ ինչ,
«Աշխատութի՛ւն» դուրս թըռաւ
Իմ մանկական բերանից:

«Աշխատութի՛ւն» ինձ կրկնեց
Ճակատագիրը վերեւից:
«Աշխատութեան դու սիրող
Կամիս լինիլ այս օրից:
Ո՛հ, փշտ է նանապարհդ
Քեզ շա՛տ փորձանք կը սպասէ,
Բայց ջանասէր եղողին՝
Կեանքն անոյշ՝ սիրտն հանգիստ է:»

Աշխատութի՛ւն գոչեցի,
Թո՛ղ միշտ շարժին յիմ ձեռին
Արօր, գուժան եւ մանգաղ
Թո՛ղ միշտ գործեն ու փայլին:
Ես՝ հանապազ, անխափան,
Մինչեւ կենաց շունչ յետին
Պիտի գոռամ, պիտ՝ կրկնեմ՝
Անդադար ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ:

Աշխատութիւնը դառն կը թուի, բայց իր
պտուղը բաղր է:

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

3533
2013

« Ազգային գրադարան

NL0061959

ՄԱՏԵՆԱԽՅԱԿԱՆ

Գիրք մը որ մեր մէջ կը հասնի և ըստ որ օրինակի
Գիրք մը որ հրապարակին վրայ նախան և Գր կ'ը
նենայ և կեղծերը շինելու կը թելադրէ չհանր :

Գիրք մը որ սուգ ժամանակի մէջ նորանոր ապ
գրութեանց կ'արժանանայ :

Գիրք մը որ միշտ նոր , միշտ հրահանգիչ միշտ օգ
տակար էր հանգիստանայ :

Գիրք մը որ ուսանողին այնքան սիրելի կ'ըլլայ ու
անոր սրտին ու մաքրին կը խօսի :

Գիրք մը որ , վերջապէս իրաւամբ կը գրաւէ հրա
պարակը շնորհիւ իր բողոքապիսի առաւելութեանց ապ
հովապէս գերազանց ու անմահ երկ մը կոչուելու ար
ժանի է եւ պատիւ կը բերէ այն Մեծ Աստուծոյն հետոս
որ գնահատելով անոր առաւելութիւնները իրանց ուս
նողներուն կը յանձնարարեն զայն եւ գործածել կուտան :

Այս գիրքն է ներկայ հրատարակութիւնը որ Չոր
րորդ անգամ ըլլալով լոյս կը տեսնէ ինամտոյ պարու
նակութեամբ եւ մաքուր ու վեպեցիկ ապագութեամբ :

Լեզուի միօրինակութիւն եւ նիւթերու շահեկա
նութիւն այս գրքին առաւելութիւնները կը շեշտեն :

ԴԱԻԹԵԱՆ ԳՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐԱՅԱԿԱՆ ՊԵՏՅՈՆԼԻՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Կ.Ն.Գ.ԲՈՆ.Ն. Է :

Հասցէ

ՍՄԻԱՏ ԳԱԽԹԵԱՆ

Պահիչ Դափու , Գազապէր խան , քի 16 .